

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

KUOPION VAPAA-AJAN HARRASTUSMAHDOLLISUUDET ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVILLE LAPSILLE JA NUORILLE

TEKIJÄ/T: Meri Mikkonen
Paula Mikkonen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Fysioterapeutin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä(t) Meri Mikkonen, Paula Mikkonen			
Työn nimi Kuopion vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille			
Päiväys	14.5.2018	Sivumäärä/Liitteet	40/4
Ohjaaja(t) Anu Kinnunen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Pohjois-Savon YTRY			
<p>Tiivistelmä</p> <p>YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella tulee olla oikeus vapaa-aikaan, ikänsä mukaiseen leikkimiseen, vapaaseen osallistumiseen taiteisiin, kulttuurielämään sekä virkistystoimintaan. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallisuudesta on Suomessa säädetty myös lastensuojelulaissa, vammaispalvelulaissa sekä nuorisolaissa.</p> <p>Vapaa-aika ja harrastaminen ovat tärkeä osa lapsen ja nuoren kehitystä. Jokaiselle lapselle tulee taata olosuhteet, jotka mahdollistavat osallistumisen vapaa-aikaan ja harrastuksiin toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Vapaa-ajan harrastukset ovat myös merkittävässä osassa erityistä tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren arkea sekä kuntoutusta. Niiden avulla lapsi saa osallisuuden kokemuksia sekä mahdollisuuden itseilmaisuun. Harrastuksilla on myös syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus.</p> <p>Opinnäytetyössä kartoitettiin Kuopion keskustaajama-alueen harrastusmahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Lisäksi tarkoituksena oli koota tieto harrastusmahdollisuuksista verkkosivustoa varten, joka tulevaisuudessa mahdollistaa mielekkään harrastuksen löytymisen. Tavoitteena oli edistää Kuopion alueen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan lisäämällä tietoa alueen harrastusmahdollisuuksista. Työn tilaajana toimi Pohjois-Savon YTRY, joka on vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien sekä yhdistysten yhteistyöryhmä. YTRY:n keskeisimpiä tavoitteita on parantaa vammaisten lasten sekä heidän perheidensä asemaa ja heille suunnattuja palveluita.</p> <p>Opinnäytetyössä käytettiin kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen kohderyhmäksi rajattiin Kuopion keskustaajamassa toimivat harrastuksen tarjoajat, jotka järjestävät harrastustoimintaa erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Kartoitus toteutettiin sähköisenä kyselynä Kuopion alueen harrastusten tarjoajille. Tutkimuksen perusteella Kuopiossa on tarjolla viisitoista (N=15) harrastusta erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille kymmeneltä (N=10) eri harrastuksen tarjoajalta. Kuopion alueella oli eniten tarjolla liikuntaharrastuksia, joiden lisäksi tarjolla oli kulttuuriharrastuksia. Suurin osa harrastuksista oli suunnattu erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille, mutta mukana oli myös kaikille avoimia ryhmiä. Harrastuksissa esteettömyys oli otettu huomioon pienellä ryhmäkoolla, kokeneilla ja asiantuntevilla ohjaajilla sekä tarjoamalla apuvälineitä ja avustajia harrastajille.</p> <p>Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret perheineen pystyvät hyödyntämään opinnäytetyössä kartoitettua tietoa Kuopion harrastusmahdollisuuksista, lisäksi Kuopion alueella erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa työskentelevät saavat kootun tietopaketin alueen harrastusmahdollisuuksista ja voivat jakaa tietoa eteenpäin sitä tarvitseville. Opinnäytetyössä harrastuksia kartoitettiin kyselylomakkeen avulla, joten jatkotutkimusaihana voisi olla sekundaariaineistojen eli olemassa olevien aineistojen pohjalta tehty tutkimus.</p>			
<p>Avainsanat</p> <p>Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret, vapaa-aika, harrastukset</p>			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme of Physiotherapy			
Author(s) Meri Mikkonen, Paula Mikkonen			
Title of Thesis Leisure time activity opportunities for children and young people with special needs in Kuopio			
Date	14.5.2018	Pages/Appendices	40/4
Supervisor(s) Anu Kinnunen			
Client Organisation /Partners Pohjois-Savon YTRY			
<p>Abstract</p> <p>According to The United Nations Convention on the Rights of the Children every child must have right to have free time, play according to age, take part in arts, cultural life and recreational activities. In Finland involvement of children and young people with special needs is also prescribed in Child Welfare Law, Disability Services Act and Law about young people.</p> <p>Hobbies are an important part of the development of children and young people. Despite disabilities there have to be circumstances that enable participating in play and hobbies for every child. Hobbies are a significant part of everyday life and rehabilitation of children and young with special needs. Leisure time activities give experiences from participation and self-expression to children and young people. Additionally, leisure time activities also prevent social exclusion.</p> <p>The aim of this study was to survey leisure time activity opportunities for children and young people with special needs in Kuopio. Additionally, the aim was to collect information on leisure time activity opportunities to the upcoming Internet portal. Also the aim was to improve the opportunities of children and young people with special needs to participate, by enhancing the information on local activities. The client of the study was Pohjois-Savon YTRY, which is a cooperation group for organizations and parents who have disabled children or children with a long-term disease. The aim of YTRY is to improve the services and situation of disabled children and their families.</p> <p>This study represents a quantitative research. The target group of the study was hobby offerers, which arrange leisure time activities to children and young people in Kuopio area. The materials were collected by Webropol-survey, which was sent to hobby offerers in Kuopio via email. According to the research results, there are fifteen hobbies in Kuopio area to children and young people with special needs. These fifteen different hobbies are organized by ten different hobby offerers. Hobbies that were most frequently offered in Kuopio area were leisure time sport activities. Additionally there were also culture activities available. The majority of the hobbies were directed at children and young people with special needs, but there were also groups that were open for all. The accessibility of hobbies was taken into account by organizing a small group size and providing an experienced and professional instructor, auxiliary means and an assistant to hobbyist.</p> <p>Information of this study can be used for the benefit of children and young people with special needs and their families, but also utilized by professionals who are working with them. With this study, it's possible to share information with those who need it. A further study could be a study with the same subject based on the secondary materials.</p>			
<p>Keywords</p> <p>Children and young with special needs, leisure time, leisure time activities</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN JA NUOREN HARRASTAMINEN	7
2.1	Lapsen ja nuoren oikeus harrastaa ja osallistua	7
2.2	Vapaa-ajan harrastukset osallisuuden mahdollistajana	8
2.3	Harrastuksen esteettömyys	10
3	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN JA NUOREN VAPAA-AIKA	12
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE	14
5	TUTKIMUSMENETELMÄT	15
5.1	Tutkimuksen kohderyhmä	15
5.2	Aineiston keruu	16
5.3	Aikataulu	18
5.4	Aineiston analysointi	20
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	21
6.1	Harrastusmahdollisuudet erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille Kuopiossa	21
6.2	Harrastusten esteettömyys	23
7	POHDINTA	26
7.1	Tulosten tarkastelu	26
7.1.1	Liikunta	27
7.1.2	Kulttuuri	27
7.1.3	Esteettömyys	28
7.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	29
7.3	Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheita	30
7.4	Ammatillinen kasvu	31
	LÄHTEET	33
	LIITE 1: SAATEKIRJE	37
	LIITE 2: KYSELYLOMAKE	38

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Kuopion keskustaajama-alueen harrastusmahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Rajasimme kartoituksen koskemaan Kuopion keskustaajama-aluetta, jolloin kartoituksesta jäivät pois Kuopioon liitetyt lähikunnat. Työn tavoitteena on edistää Kuopion alueen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan lisäämällä tietoa alueen harrastusmahdollisuuksista. Tiedonsaanti mahdollistaa lasten ja nuorten osallistumista sekä osallisuutta harrastustoimintaan (Pyykkönen 2014, 28).

Lasten ja nuorten kehitysympäristöön kuuluu kodin lisäksi myös päivähoito, koulu sekä vapaa-ajan toiminta. (Korrensalo, Leppävuori & Veijola 2012, 38; Häikiö 2018, 20.) Harrastukset ovat tärkeä osa lasten ja nuorten hyvinvointia ja merkittävä osa elämää. Harrastuksen puute voi asettaa lapsen tai nuoren yhteiskunnallisten toimintamahdollisuuksien marginaaliin. Tällainen osallisuuden puute voi johtaa syrjäytymiseen, joka on osallisuuden vastavoima. Harrastaminen sen sijaan vahvistaa lapsen ja nuoren aktiivista toimijuutta sekä vaikuttamismahdollisuuksia. (Häikiö 2018, 24; Tuomisto 2001, 68-69.) Lapsen ja nuoren kuntoutusta käsittelevissä tutkimuksissa vähemmälle huomiolle jäävät järjestö- sekä harrastustoiminta, joka on kuntoutuksen ja kasvatuksen kannalta merkittävä paikallisen tason laaja-alainen verkosto. (Sipari 2008, 13.)

Kartoituksella keräämme tietoa liittyen Kuopion keskustaajama-alueen liikunta-, kulttuuri- ja muihin harrastusmahdollisuuksiin erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Tässä opinnäytetyössä kulttuuri määritellään tarkoittavan tiedettä tai taidetta, jota on mahdollisuus harrastaa (Kielitoimisto 2017). Liikunta ja sen harrastaminen on omasta tahdosta tapahtuvaa, vapaa-aikaan ja reippailuun liittyvää liikkumista. Se on fyysistä kuntoa ylläpitävää toimintaa, kuten urheilua, voimistelua tai liikuntaleikkejä. (Vuori 2005, 18; Kielitoimisto 2017.)

Kuopion alueella ei ole tarjolla vastaavaa kartoitusta erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksista, joten opinnäytetyölle löytyy selkeä tarve. Tällä hetkellä informaatio Kuopion keskustaajama-alueen harrastustarjonnasta on hajallaan eri palveluntarjoajien tiedotuskanavissa ja erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten perheiltä on tullut toive harrastusmahdollisuuksien tiedot yhteen kokoavasta verkkopalvelusta. Kartoituksella kootaan tiedot myöhemmin liitettäväksi verkkopalveluun. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tällaiselle verkkoportaalille on myös selkeä perustelu, koska lapsella ja nuorella on oikeus harrastaa ja saada tietoa tarjolla olevista harrastusmahdollisuuksista. Koottua tietoa voivat hyödyntää myös Kuopion alueella työskentelevät sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset, jotka voivat ohjata erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria harrastusten pariin.

Aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostuksemme aihetta kohtaan. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Pohjois-Savon YTRY, joka on vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien sekä yhdistysten yhteistyöryhmä. YTRY:n keskeisimpiä tavoitteita on parantaa vammaisten lasten sekä heidän perheidensä asemaa ja heille suunnattuja palveluita. Tilaajan toiveiden mukaisesti Kuopion

harrastustoimintaa kartoitettiin laajalla ikähaarukalla lapsista nuoriin aikuisiin, jotta mahdollisimman moni erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori voi hyödyntää kartoituksen pohjalta tehtävää verkkoportaalia. Tässä opinnäytetyössä käytämme erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta ja nuoresta myös ilmaisua lapsi ja nuori.

2 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN JA NUOREN HARRASTAMINEN

Lapset ja nuoret tarvitsevat energialleen mielekkäitä purkautumistapoja esimerkiksi liikunnan, taiteen ja kulttuurin parissa. Harrastukset turvallisessa toimintaympäristössä ehkäisevät lapsen syrjäytymistä ja harrastusmaailma voi olla yksilölle elämää ylläpitävä ja kantava voima. (Tuomisto 2001, 68-69.) Harrastus käsitetään yleensä positiivisena ja omaehtoisena vapaa-ajan aktiivisuutena. Se voidaan määritellä suhteellisen pysyväksi kiinnostukseksi tietyn tyyppisiin toimintoihin, joita leimaa vapaus, vapaa-aika sekä aktiivisuus. (Metsämuuroinen 1995, 16-17, 20.) Lasten omasta näkökulmasta harrastustoiminta lisää hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä. Osallistuminen ja mahdollisuus itsensä toteuttamiseen ovat myös lapsen ja nuoren hyvinvoinnin kannalta tärkeässä osassa. (Häikiö 2018, 19, 22.)

Harrastaminen avaa mahdollisuuden saada uusia ystäviä ja oppia elämän kannalta tärkeitä taitoja, kuten ryhmässä toimimisen taitoa ja pitkäjänteisyyttä. Harrastamisella on itseisarvo, mutta se voi olla tärkeässä osassa tukemassa kuntoutuksen tavoitteita. Maailma on täynnä erilaisia harrastusmahdollisuuksia ja lapsi tai nuori voi löytää mieleisen harrastuksen esimerkiksi tanssista, liikuntakerhosta, kokkikoulusta, musiikista, partiosta, tietokonepelistä tai teatterista. (Arresto, Saari & Salovaara 2015.) Liikunta- ja urheiluharrastus tarjoaa mahdollisuuden opetella säännöllistä harjoittelua, itsensä voittamista sekä kestämiään häviämistä. Taiteen harrastamisella on mahdollisuus kehittää esimerkiksi itseilmaisua ja kekseliäisyyttä. (Arresto, Saari & Salovaara 2015.)

Sosiaalihuoltolain mukaan lapsi tarkoittaa alle 18-vuotiasta ja nuori 18-24-vuotiasta henkilöä. Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella tai nuorella tarkoitetaan henkilöä, jolla on päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen, kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden vuoksi vaikeuksia hakea tai saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveystalvveluja. (Laki sosiaalihuollosta 2014, § 3.) Muissa teksteissä lapsen ja nuoren erityisen tuen tarve on määritelty erilaisin tavoin. Yhden määritelmän mukaan jokainen lapsi tarvitsee jossain elämänsä vaiheessa erityistä tukea ja tuen tarve voi olla tilapäistä tai pysyvää. (Sandberg, Lillvist, Eriksson, Björck-Åkesson & Granlund 2010, 50.) Tässä työssä erityistä tukea tarvitseva lapsi ja nuori määritellään tarkoittavan ketä tahansa lasta tai nuorta, jolla on erityisen tuen tarve pysyvästi tai tilapäisesti.

2.1 Lapsen ja nuoren oikeus harrastaa ja osallistua

Suomessa lasten ja nuorten osallisuutta korostetaan lainsäädännöllä, asiakirjoilla ja ohjelmilla. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella tulee olla oikeus vapaa-aikaan, ikänsä mukaiseen leikkimiseen, vapaaseen osallistumiseen taiteisiin, kulttuurielämään sekä virkistystoimintaan. Suomen tulee kunnioittaa ja edistää lapsen oikeutta osallistua erilaisiin harrastuksiin sekä kannustaa yhtäläisten ja sopivien mahdollisuuksien tarjoamista virkistys- ja vapaa-ajan toimintoihin. (Unicef 2009, § 31.) Lastensuojelulaki (2007, 4§) turvaa lapsen oikeuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissa.

Lapsen oikeuksien sopimuksen (1989, § 23) mukaan jokaisella lapsella on vammasta huolimatta oikeutettu nauttimaan oloista, jotka takaavat mahdollisuuden aktiiviseen osallistumiseen. Lapsella on myös oltava mahdollisuus virkistystoimintaan, jotta hän sopeutuu ympäröivään yhteiskuntaan esimerkiksi varallisuudesta riippumatta. Myös vammaisia henkilöitä koskevaan YK:n yleissopimukseen on kirjattu, että kuntoutuksen tulee taata henkilölle mahdollisuuden saavuttaa täysimääräisen osallistumisen ja osallisuuden elämän kaikilla osa-alueilla. Palvelujen tulee tukea henkilön osallisuutta ja osallistumista yhteisöön ja yhteiskunnan kaikkiin osa-alueisiin. Palvelujen tulee olla vapaaehtoisia ja niiden tulee olla mahdollisimman lähellä henkilöiden omia yhteisöjä. (Suomen YK-liitto 2015.)

Vammaispalvelulaki velvoittaa, että vaikeavammaisella henkilöllä on oikeus henkilökohtaiseen apuun harrastuksissa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa (Laki vammaispalveluista 1987, 8§). Lapsella on oikeus saada taloudellista ja muuta tukea harrastuksiin sekä kuntoutusta tukeviin palveluihin. Suomessa nuorten kansalaistoimintaa ja harrastamista tuetaan lailla. (Laki lastensuojelusta 2007 36§, 55§; Laki nuorisosta 2016, 2§.) Erityistä tukea tarvitsevalle lapsella tai nuorella ja hänen perheellään on oikeus saada tarvitsemaansa tukea, joka edistää lapsen kehitystä ja osallistumista. Erityisen tuen piirissä olevat lapset ja nuoret myös osaltaan ovat monen eri tahon ja sektorin asiakkaita. (Launiainen & Sipari 2011, 6-9.) Viranomaisten tulee turvata nuorten palvelujen yhteensovittamista sekä tiedonvaihdon sujumista (Laki nuorisosta 2016, 9§).

2.2 Vapaa-ajan harrastukset osallisuuden mahdollistajana

Tässä opinnäytetyössä vapaa-ajalla tarkoitamme aikaa, joka on käytettävissä työn ja opiskelun ulkopuolella rentoutumiseen sekä virkistäytymiseen, esimerkiksi harrastamiseen (Kielitoimisto 2017). Vapaa-aika on siis osa arkea, eli jokapäiväistä elämää. Vapaa-ajassa korostuu ihmisten halu viettää aikaa perheen ja ystävien kanssa sekä harrastaa. Vapaa-aikaan liittyvä toiminta koetaan tärkeänä identiteetin rakentumisen kannalta ja erityisesti nuorille vapaa-ajan merkitys korostuu siirryttäessä aikuisuutta kohti. (Määttä & Tolonen 2011, 5.) Kunnan tulee järjestää henkilökohtaista apua vaikeavammaisen lapsen tai nuoren vapaa-ajan toimintoihin, kuten harrastuksiin tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen. Kuukaudessa henkilökohtaista apua tulee olla vähintään 30 tuntia. (Ahola 2015.)

Osallistuminen voi olla esimerkiksi vapaa-ajan harrastuksiin osallistumista. Osallistuminen on yksi osallisuuden muoto, jonka avulla yksilö voi keskittyä itselle tärkeisiin asioihin ja näin vaikuttaa omaan elämään. Vapaa-ajan harrastuksissa korostuu yksilön mahdollisuus toteuttaa itseään. Osallisuuden kokemukset rakentuvat arjen pienistä asioista ja ihminen voi harrastustoiminnan kautta kokea osallisuutta yhteisöön ja yhteiskuntaan. (Särkelä-Kukko 2014, 35-36.)

Osallisuutta voidaan tulkita erilaisin tavoin. Osallisuus on ennen kaikkea mahdollisuus päästä vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin ja osallistuminen on konkreettista osallisuuden toimintaa. Osallisuus on myös kuulumista johonkin ja siihen kuuluu myös oikeus saada tietoa itseään koskevista asioista. (Pajulammi 2014, 144; Jelli-järjestötietopalvelu 2015.) Erityistä tukea

tarvitseville lapsille koulussa, kotona ja yhteisössä tapahtuva osallistuminen on välttämätöntä kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Kouluikäisillä lapsilla vertaistuki ja ystävät voivat tukea osallistumista etenkin fyysiseen aktiivisuuteen. (Raghavendra, Virgo, Olsson, Connell & Lane 2011, 145-146.)

Laaja-alaisesti ymmärrettynä osallisuus voi olla osallistumista, osallistamista ja valtaistamista. Osallisuus voi alkaa valtaistamisesta tai osallistamisesta, mutta pitkällä aikavälillä tarvitaan myös omaehtoista osallistumista. Osallistumiselle on tyypillistä vapaaehtoisuus sekä omaehtoisuus ja se voi olla pitkäaikaista tai spontaania. (Koskiahio 2008, 36-37.) Osallisuus voidaan käsittää syrjäytymisen vastavoimana. Lisäksi voidaan puhua ei-osallisuudesta, joka on ulkopuolisuutta ja osallisuuden tunteesta vaille jäämistä. Mahdollisuus yhdessäoloon, harrastamiseen ja vaikuttamiseen luo osallisuutta. (Harju 2004.) Osallistuminen ja osallisuus ovat siis vuorovaikutuksessa keskenään. Osallisuuden kokemus kuntoutusprosessissa motivoi osallistumaan. Fysioterapeutin ja muiden ammattihenkilöiden tulee toiminnallaan taata se, että lapsi tai nuori saa tilaa ja osallistumisen mahdollisuuksia. (Korrensalo, Leppävuori & Veijola 2012, 40.)

Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus perustuu yksilön osallistumisen tukemiseen ja tämän kannalta on tärkeää, että lapsen kuntoutus, kasvatus ja opetus liittyvät lapsen kehityksen aikana toisiinsa, vaikka toimijat ovat eri järjestöjen alla. Lapsen kuntoutus vaatii aina lapsen aktiivista osallistumista. Oppimisen edellytys on toistot, joita on helpoin saada toteutettua arkipäivän toiminnoissa, kuten leikissä ja harrastuksissa. (Autti-Rämö 2015.)

Lapsen ja nuoren arki ei kuitenkaan itsessään kuntouta, vaan arkeen tarvitaan yhteistoimintaa, jota ihmisten välillä syntyy. (Sipari 2008, 70.) Lapsen osallisuuden tunne yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta mahdollistuu harrastamisen kautta (Jämsén & Pyykkönen 2014, 11). Lasten ja nuorten kohtaamiset mahdollistuvat harrastus- ja virkistystoiminnassa ja tämän kannalta olisi tärkeää, että järjestöt organisoivat harrastustoimintaa. (Pyykkönen 2014, 28.) Osallisuuden mahdollistamisen kannalta on tärkeää, että ammattilaisella on kokonaiskuva asiakkaan tilanteesta, jotta hän voi mahdollistaa asiakkaan osallisuuden pirstaleisessa palvelujärjestelmässä. (Pyykkönen 2014, 25-26.)

Toimintaympäristössään erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori voidaan nähdä haasteellisena ja yksilö voi itse puolestaan kokea haasteelliseksi mahdollisuuden osallistua ja toimia yksilönä toisten joukossa. Haasteet voidaan nähdä olevan ympäristössä, yksilössä tai vuorovaikutuksessa. Yksilöön liittyväksi haasteeksi voidaan tulkita tuen tarve, diagnoosi tai vamma. Osallistumisen ja toiminnan mahdollisuudet ovat kuitenkin vahvasti yhteydessä yksilön toimintakykyyn sekä kokemukseen mahdollisuudesta toimia. Keskeistä onkin millainen merkitys lapsen tai nuoren omalle toiminnalle annetaan. Tukea tarvitsevan toiminta ja osallistuminen ei tapahdu tyhjiössä, joten toimintaympäristön tulee tukea lapsen ja nuoren mahdollisuutta osallistua. (From & Koppinen 2012, 9-10.)

Osallisuuteen linkittyy vahvasti myös esteettömyys, joka on fyysisen esteettömyyden lisäksi myös kansalaisten sujuvaa osallistumista muun muassa harrastuksiin. Harrastamisen kannalta merkittävää

esteettömyyttä on palvelujen saatavuus, tiedon ymmärrettävyys sekä välineiden käytettävyys. (Särkelä-Kukko 2014, 40; Pesola 2009, 1.)

2.3 Harrastuksen esteettömyys

Erityisryhmiin kuuluvien henkilöiden suhtautuminen liikuntaan on yhtä myönteistä kuin muidenkin, mutta harrastamista saattavat estää erilaiset ympäristöön tai yksilöön liittyvät tekijät. Konkreettisia esteistä voivat olla liikuntapaikkojen tai soveltavien liikuntapalveluiden puuttuminen. Lisäksi liikunnan harrastamisen esteenä voi olla liikuntapaikalle kulkemisen vaikeus tai avustajan puuttuminen. (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012, 43.)

Myllyniemen tekemän nuorten vapaa-aikatutkimuksen mukaan joka viides nuori kokee pitkien matkojen vaikeuttavan harrastustoimintaan osallistumista (Myllyniemi 2009, 55.) Konkreettinen harrastamisen este voi olla myös tiedon puute. Mikäli ei ole tietoa harrastusmahdollisuuksista, ei ole myöskään mahdollisuutta osallistua. (Rintala, Huovinen & Niemelä 2012, 43.) Vapaa-ajan osallistumisen esteeksi voi kuulua myös sosiaaliset vaikeudet, terveydentilaan tai mielenterveyteen liittyvät ongelmat. (Gretschel, Laine, Siivonen, Peltola & Myllyniemi 2011, 111.)

Esteettömyys on ihmisten moninaisuuden huomioon ottamista rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa. Se käsittää liikkumisen esteettömyyden lisäksi kuulemisen, näkemisen, kommunikaation, palveluiden saavutettavuuden, välineiden käytettävyyden sekä tiedon ymmärrettävyyden ja päätöksentekoon osallistumisen. Esteettömyydellä mahdollistetaan sujuva osallistuminen muun muassa harrastuksiin, kulttuuriin ja opiskeluun. (Invalidiliitto 2018; Pesola 2009, 1.)

Esteettömyyden periaatteena on pyrkiä mahdollistamaan toimintarajoitteisen eli erityistä tukea tarvitsevan itsenäisen selviytyminen arjessa. Itsenäisen selviytymisen tukena voidaan käyttää erilaisia apuvälineitä, esimerkiksi tilassa liikkuminen sähköpyörätuolin avulla tai kommunikointi puheen apuvälineellä ovat konkreettisia esimerkkejä esteettömyydestä. (Lampinen 2007, 84-92.) Parhaimmillaan esteettömyys merkitsee käyttäjälle toimivuutta, viihtyisyyttä ja turvallisuutta, eikä siihen kiinnitä huomiota, kun tila toimii tarkoituksen mukaisesti (Pesola 2009, 6).

Suomi on allekirjoittanut Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yleissopimuksen vammaisten oikeuksista ja valinnaisen pöytäkirjan vuonna 2007, jossa esteettömyys ja saavutettavuus ovat yksi yleissopimuksen pääperiaatteista. Sopimus velvoittaa toteuttamaan kaikille sopivien palveluiden, tavaroiden ja teknologian kehittämistä sekä edistämään niiden saatavuutta. (Suomen YK-liitto 2015.) Saavutettavuudella kuvataan, kuinka helposti esimerkiksi tila tai palvelu on saatavissa henkilön käyttöön (Lampinen 2007, 85). Vammaispalvelulain mukaan kunnilla on velvollisuus järjestää asukkailleen tarvittavat palvelut ja tukitoimet, kuten kuljetuspalvelu, lisäksi kunnan tulee varmistaa yleisten palveluiden soveltavuus ja saavutettavuus myös toimintarajoitteisille (Laki vammaispalveluista 1987).

Esteetön joukkoliikenne on tärkeässä osassa harrastusten saavutettavuuden kannalta. Parhaimmillaan sujuva joukkoliikenne voi mahdollistaa säännöllisen harrastamisen välimatkoista huolimatta. Suomessa liikkumista tukevista palveluista on säädetty sosiaalihuoltolaissa, jonka pykälän 22 tarkoituksena on taata kaikille esteetön julkinen joukkoliikenne sekä kutsu- ja palveluliikenne. Näitä palveluita ovat oikeutettuja saamaan henkilöt, jotka tarvitsevat tukea julkisen liikenteen käyttämiseen vamman, sairauden tai muun toimintakykyä rajoittavan syyn takia ja tarvitsevat julkista liikennettä jokapäiväisen elämään. Joukkoliikenteen käytössä voidaan tukea muun muassa ohjauksella, saattajapalvelulla, ryhmäkuljetuksilla sekä korvaamalla taksimatkoja. (Laki sosiaalihuollosta 2014, 22§)

Esteetön leikki- ja harrastusympäristö on turvallinen kaikille sen käyttäjille ja se mahdollistaa kaikkien tasavertaisen osallistumisen. Esteettömässä ympäristössä on otettu huomioon apuvälineet, jotka ovat osaltaan mahdollistamassa tasavertaista osallistumista. Kuten kaikille lapsille, myös erityistä tukea tarvitsevalle lapselle leikki on kuin työtä, jonka kautta hän saa tarvittavia kokemuksia vuorovaikutuksesta ja yhdessä tekemisestä. (Salminen 2010, 162-178.)

Apuväline voi olla leikkivälineenä tai vastaavasti leikin väline voi olla apuvälineenä, myös kaikki lapsen tarvitsemat apuvälineet voivat olla osana leikkiä. Apuvälineet mahdollistavat lähes kaikkiin liikuntalajeihin ja muihin harrastuksiin osallistumisen jollain tavalla. Esteetön lasten kulttuuriharrastaminen, kuten musiikki, kädentaitojen ja luovan toiminnan harrastukset, antavat mahdollisuuden yhtenvertaiselle kulttuurin kokemiselle. Sopivan apuvälineen löytäminen ja riittävän tuen tarjoaminen mahdollistavat erityistä tukea tarvitsevan lapsen leikin ja harrastamisen, sekä niiden kautta oppimisen. (Salminen 2010, 162-178.)

3 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN LAPSEN JA NUOREN VAPAA-AIKA

Kuntoutus on osa erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten arkea. Käsitteenä kuntoutus on laajassa käytössä ja yksi kuntoutuksen prosesseista on auttaa ihmistä saavuttamaan uusia tietoja ja taitoja. Hyvä kuntoutus on hyvin toteutettuna monialaista ja tuo yhteen lääkinällisen, ammatillisen, kasvatuksellisen sekä sosiaalisen ulottuvuuden. Kuntoutus on siis monimuotoinen toimintakokonaisuus, joka vaatii moniammatillista yhteistyötä. Valtioneuvoston kuntoutusselonteko (2002) määrittää kuntoutuksen ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi. Ammattilaisten käytössä oleva ICF-luokitus auttaa hahmottamaan kuntoutusprosessin monimuotoisuutta. ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health) on toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Luokituksen osa-alue suoritukset ja osallistuminen kattaa aihealueet, jotka kuvaavat yksilön toimintakykyä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta. (WHO 2004, 3, 8, 209.)

ICF-luokituksen mukaan osallistuminen on henkilön osallisuutta elämän tilanteisiin ja tämä edustaa toimintakyvyn yhteisöllistä näkökulmaa. (WHO 2004, 3, 8, 209.) Luokituksen mukaisessa toimintakyvyn arvioinnissa painottuu yksilön kokemus mahdollisuudesta toimia ja osallistua toimintaympäristössään. ICF:n yksityiskohtaisessa luokituksessa on kuvattu luokka suoritukset ja osallistuminen. Harrastaminen ja vapaa-aika ovat yksi luokituksen aihealueryhmistä. (WHO 2004, 167.) Luokituksen perusteella harrastustoimintaa ei rajattu pelkästään liikuntaharrastuksiin, vaan kartoituksessa otetaan huomioon kaikki säännöllisesti kokoontuvat leikki-, virkistys- ja vapaa-ajan toimintaryhmät.

Siparin tutkimuksessa (2008) vapaa-aika ja arki ovat nousseet asiantuntijoiden keskusteluissa merkitykselliseksi osaksi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kuntoutusta. Keskustelujen pohjalta kuntoutus muotoutui käsittämään erityisen tuen osana lapsen terveydenhuoltoa, kasvatusta, harrastamista, opetusta sekä perhe-elämää. Kuntouttavan arjen päämääränä nähtiin lapsen hyvä elämä, johon kuuluvat muun muassa mielekäs tekeminen ja osallistuminen.

Kehitysvammaiset nuoret haluavat vapaa-ajallaan tehdä samoja asioita, kuin muut ikäisensä. Nuoret haluavat viettää vapaa-aikaansa urheillen ja kulttuurin parissa. (Melbøe & Ytterhus 2016.)

Myllyniemen tekemässä nuorten vapaa-aikatutkimuksessa (2009) selvitettiin nuorten vapaa-ajan toimintaa. Tutkimuksesta selviää, että järjestöt ovat merkittävässä asemassa vaikuttamassa nuorten vapaa-ajan toimintaan. Tutkimukseen osallistuneista 10-29-vuotiaista 45 prosenttia vastasi olevansa mukana järjestötoiminnassa. Tutkimuksesta käy ilmi, että järjestöön kuuluvien määrä kasvaa iän myötä ja kaupunkien keskustan alueella asuvat ovat aktiivisemmin mukana järjestötoiminnassa verrattuna maaseudulla asuviin. (Myllyniemi 2009, 34-35.) Aktiivisimmin tutkimuksen mukaan osallistutaan seurakunnan, harrasteryhmien ja urheiluseurojen sekä partion toimintaan. (Myllyniemi 2009, 46.)

Ahposen (2008, 159.) mukaan vaikeavammaisilla henkilöillä on muita vähemmän mahdollisuuksia monipuoliseen vapaa-ajan viettoon. Vaikeavammaisten nuorten mahdollisuudet esimerkiksi

elokuviissa käyntiin tai urheiluun ovat heikommat kuin muilla. Tekeminen myös tapahtuu yleensä perheen kanssa, koska ikätovereiden seuraa on vaikea saada esimerkiksi itsenäisen liikkumisen vaikeuden takia.

Lapset, joilla on autismin kirjon oireita, viettävät vapaa-aikaa mieluiten vanhempien kanssa käyden uimassa ja keilaamassa. Lisäksi he viettävät vapaa-aikaa leikkien ystävien kanssa. Nuoret sen sijaan viettävät vapaa-aikaa mieluiten kotona käyttäen internetiä. Vapaa-ajan aktiviteetteihin osallistuminen on näille nuorille haastavampaa kuin nuorille, joilla ei ole autismin kirjon oireita. Nämä lapset ja nuoret haluavat kokea olonsa turvalliseksi, eivätkä pidä siitä, jos ihmiset ovat epäystävällisiä heitä kohtaan. (Brewster & Coleyshaw 2010, 284.)

Erityisesti elämään tutkimuksessa selvitettiin vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten palveluja ja elämäntilanteita. Tutkimuksen haastatteluun osallistuneista lähes kolmasosa harrasti kodin ulkopuolella liikuntaa vähintään viikoittain, viidesosa musiikin kuuntelua ja tietokoneella olemista, muita harrastuksia olivat muun muassa kotieläinten hoito, luonnon tarkkaileminen, käsityöt sekä yhteiset pelit ja elokuvat. Liikuntaharrastuksia olivat esimerkiksi pyörätuolilla kelaaminen, kävely, pyörätuolisalibandy, biljardi ja uinti. Tutkimuksen mukaan harrastaminen keskittyy suureksi osaksi kotona toteutettaviin ajanviettopapoihin. (Kiviranta, Walle & Väänänen 2009, 5, 56-58.)

Lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminnalla pyritään tukemaan kuntoutuksellisia tavoitteita ja mahdollistaa sosiaalisen kanssakäymisen harjoittelua. Järjestettyä vapaa-ajan toimintaa ovat esimerkiksi erityishuoltoapiirien, kuntien, seurakuntien ja tukiyhdistysten järjestämät kerhot, leirit ja erilaiset harrastukset. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 344-345.) Kuntoutuksessa keskeistä siis on yksilön toimintakyky sekä henkilön ja ympäristön välinen vuorovaikutus. Lapselle tai nuorelle kasvatus ja kuntoutus ovat oppimista (Launiainen & Sipari 2011, 8, 9). Terapia on siis vain osa lapsen ja nuoren kuntoutusta, minkä takia se pitäisi liittää yhä useammin osaksi lapsen sekä perheen arkea. (Veijola 2004, 23; Launiainen & Sipari 2011, 54; Kuntoutuksen uudistamiskomitea 2017, 10-11).

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITE

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa Kuopion keskustaajama-alueen harrastusmahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Lisäksi työn tarkoituksena on koota tieto harrastusmahdollisuuksista verkkosivustoa varten, josta tieto on erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä hyödynnettävissä. Tavoitteena on edistää Kuopion alueen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan lisäämällä tietoa alueen toiminnoista. Tiedonsaanti mahdollistaa lasten ja nuorten osallistumista sekä osallisuutta harrastustoimintaan.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä olemme jakaneet harrastustoiminnan liikuntaan ja kulttuuriin. Kulttuuriharrastuksiin sisällytämme musiikin, tanssin, kuvataiteen ja muun harrastustoiminnan, kuten vertaisryhmät. Harrastusten kategorisoinnissa hyödynsimme aikaisemmin julkaistuja harrastusoppaita, kuten Vapaa-ajan toiminta aikuisille kehitysvammaisille Kuopiossa (Kamula 2015) ja Harrastushaku -verkkosivua (Helsingin kaupunki 2018).

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastamisen mahdollistamiseksi tarvitaan erilaisia tukitoimia riippuen lapsen tai nuoren toimintarajoitteista. Tässä opinnäytetyössä käsittelemme harrastusten esteettömyyttä yhtenä tutkimuskysymyksistä, johon sisältyy tilojen esteettömyys, avustaja, apuvälineet sekä harrastuksen hinta.

Opinnäytetyössä vastaamme seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia kulttuuriharrastuksia Kuopiossa on tarjolla erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille?
2. Millaisia liikuntaharrastuksia Kuopiossa on tarjolla erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille?
3. Miten esteettömyys on otettu huomioon tarjolla olevissa harrastusmahdollisuuksissa?

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tämä opinnäytetyö on kartoitus eli määrällinen tutkimus. Määrällisestä tutkimuksesta käytetään monia eri nimityksiä, joita ovat muun muassa kvantitatiivinen, hypoteettis-deduktiivinen, eksperimentaalinen ja positivistinen tutkimus. Sen tausta on luonnontieteissä, joista se on tullut käyttöön myös sosiaali- ja yhteiskuntatieteisiin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 135.)

Määrällinen tutkimus selvittää suuriin ihmisryhmiin kohdistuvia tutkimuskysymyksiä esimerkiksi ilmiöitä ja esiintyvyyttä. (Aira & Seppä 2010, 805-806.) Yksi määrällisessä tutkimuksessa käytetty tutkimustyyppi on kyselytutkimus, jossa aineistonkeruu menetelmänä käytetään erilaisia kyselyjä, kuten verkkokyselyä. Kyselytutkimuksen vahvuuksia on laajan aineiston kerääminen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188-190.)

5.1 Tutkimuksen kohderyhmä

Opinnäytetyöllä pyrimme vastaamaan kysymykseen: Millaisia harrastusmahdollisuuksia Kuopion keskustaajaman alueella on tarjolla erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille? Teimme määrällisen kokonaistutkimuksen, koska halusimme tietoa kaikista perusjoukon havaintoyksiköistä eli harrastusmahdollisuuksista. Kokonaistutkimus oli mahdollista toteuttaa, koska tutkittava perusjoukko ei ollut liian suuri. (Heikkilä 2014, 31.) Tutkimuksemme muuttujia olivat Kuopion keskustaajaman harrastusmahdollisuudet, josta oli tarkoitus selvittää erityistä tukea tarvitseville lapsille sekä nuorille soveltuvat harrastusmahdollisuudet.

Ennen kyselyn lähettämistä keräsimme Kuopion keskustaajaman harrastusten tarjoajien ja muiden erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa toimivien tahojen yhteystietoja omatoimisesti internetistä, lisäksi hyödynsimme työmme tilaajan Savon YTRY:n verkostoja yhteystietojen keräämisessä. Yhteystietoja kertyi kaiken kaikkiaan 61, 58:lta eri harrastuksen järjestäjältä. Lisäksi pyysimme kyselyn saatekirjeessä lähettämään kyselyn eteenpäin muille erityistä tukea tarvitseville harrastusten tarjoajille.

Kohderyhmä, jolle kysely lähetettiin, koostui urheiluseuroista, järjestöistä, yhdistyksistä, opistoista, kerhoista sekä kuntosaleista. Lisäksi kysely lähetettiin myös Kuopion konservatoriolle, kansalaisopistolle sekä Kuopion kaupungin hyvinvointipalveluiden toimijoille. Lähetyslistalla oli mukana myös yksittäisiä henkilöitä, jotka työskentelevät erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten parissa. Oheisessa taulukossa 1 on esitelty kyselyn vastaanottajien määrät kahdeksaan ryhmään jaoteltuna.

TAULUKKO 1. Tutkimuksen kohderyhmä

Harrastuksen järjestäjät	Määrä
Urheiluseurat	19
Järjestöt, yhdistykset ja kerhot	11
Kansalais- ja taideopistot, konservatorio	7
Kuopion kaupunki	7
Kuntosalit ja muut liikuntakeskukset	6
Ratsastuksen järjestäjät	4
Seurakunta	1
Muut yhteyshenkilöt	3
Yhteensä	58

5.2 Aineiston keruu

Yksi tavallisimmista määrällisen tutkimuksen primaariaineistonkeruu tavoista on kyselylomake, jota käytämme tässä tutkimuksessa (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 86). Kysely voidaan toteuttaa posti-, verkko- tai kontrolloituna kyselynä. Posti- ja verkkokyselyissä tutkija lähettää kyselyn tutkittaville, jotka vastaavat kyselyyn ja lähettävät vastauksen takaisin tutkijalle itse. Kontrolloitu kysely voidaan tehdä kahdella tavalla. Tutkija voi jakaa kyselyn henkilökohtaisesti suoraan tutkittaville ja pyytää heitä lähettämään vastaukset itse takaisin. Toinen vaihtoehto on henkilökohtaisesti tarkistettu kysely, jossa tutkija lähettää kyselyt vastaajille, mutta kerää ne itse takaisin tietyn ajan kuluttua ja samalla tarkistaa vastaukset. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 192) Tämän opinnäytetyön aineistonkeruu toteutettiin verkkokyselynä.

Keräsimme primaariaineiston Kuopion alueen harrastustoiminnasta kyselytutkimustyökalu Webropolilla, jolla pystyimme seuraamaan vastauksia sähköpostitse sekä kokoamaan tarkastelemaan saatua aineistoa. Primaariaineistolla tarkoitetaan tutkijan itsensä keräämää välitöntä havaintoaineistoa tutkittavasta ilmiöstä tai asiasta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 181). Toteutimme aineiston keräämisen kerran tämän opinnäytetyön puitteissa eli teimme poikittaistutkimuksen. Poikittaistutkimusta käytetään paljon hoitotieteessä ja sen tarkoituksena on selvittää ilmiötä tutkimushetkellä, eikä niinkään tutkia ilmiötä suhteessa aikaan (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 42).

Lähetimme Webropol-kyselylomakkeen linkin sähköpostitse yhteensä 61:lle yhteyshenkilölle, jossa oli mukana niin liikunta-, musiikki- kuin kulttuuriharrastuksien järjestäjiä ja muita erityistä tukea tarvitsevien kanssa toimivia tahoja. Muita erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa toimivia tahoja sähköpostilistalla olivat muun muassa Kuopion kaupungin fysioterapeutti ja avohuollon ohjaaja, ryhmäliikunnan järjestäjät sekä yhdistykset, kuten Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vammaisurheiluliitto ja Wau Ry. Lähetimme kyselyn kaiken kaikkiaan kolme kertaa.

Kyselylomakkeella tavoitimme helpoiten palveluntarjoajat, yhdistykset ja muut erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa toimivat tahot. Internetin kautta toteutettava kysely sopi myös hyvin tämän opinnäytetyön toteuttamiseen, koska siitä ei aiheutunut kuluja. Uusintakyselyn toteuttaminen onnistui nettikyselyn avulla helposti (Vilkkä 2007, 28). Lähettämällä saman kyselylomakkeen kaikille vastaajille varmistamme kyselyn standardoinnin, eli kysymme kaikilta vastaajilta samaa asiaa samalla tavalla (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 188).

Kysymysten sisällöllä voidaan kerätä tietoa muun muassa tosiasioista, toiminnasta, tiedoista ja arvioista sekä asenteita, uskomuksia ja mielipiteitä. Lisäksi voidaan kysyä selityksiä tai perusteluja mielipiteille ja muille vastauksille. Tavallisimmin käytettyjä kysymystyyppejä ovat avoimet, monivalinta- ja asteikko kysymykset, joita voidaan käyttää myös rinnakkain selittämään tai tarkentamaan toisiaan. Avoimeen kysymykseen vastaaja saa itse kirjoittaa vastauksensa haluamallaan tavalla, kun taas monivalinta- ja asteikko kysymyksissä vastataan valitsemalla annetuista vaihtoehdoista oma vastaus. Kysymysten laadinnassa tärkeitä seikkoja ovat kysymysten selvyys ja spesifisyys, eli kysymykset eivät voi merkitä eri asioita eri vastaajille ja kysymys on rajattu niin, että kysymyksen tulkinta eri tavalla vaikuttaa mahdollisimman vähän vastaukseen. Myös kysymysten sanavalinnat ja pituus vaikuttavat vastauksiin, sillä huonosti muotoiltu ja pitkä kysymys on vaikeampi tulkita kuin lyhyt. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 192-198)

Kokosimme kyselylomakkeeseen neljätoista kysymystä, joista osa on avoimia ja osa monivalinta- eli strukturoituja kysymyksiä. Monivalintakysymyksiä käytimme harrastusten perustietojen keräämiseen, joita olivat harrastuksen kategoria ja toistuvuus, maksullisuus, esteettömyys, kaupunginosa, jossa harrastus järjestetään ja ikäryhmä, jolle harrastus on suunnattu. Avoimet kysymykset olivat monivalintoja tarkentavia tai selittäviä, kuten hinta, osoite ja ajankohta. Avoimina kysymyksinä oli myös harrastuksen järjestäjä ja yhteystiedot, sekä millaista tukea harrastukseen on saatavilla ja miten esteettömyys on otettu huomioon. (Heikkilä 2014, 47-49; Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 87-89) Kyselylomake on opinnäytetyön liitteenä.

Hyvän kyselylomakkeen tunnusmerkkejä ovat muun muassa selkeä ja siisti ulkoasu, hyvin asetellut kysymykset, kysymysten looginen järjestys sekä kysymysten juokseva numerointi. Myös lomakkeen esitestaaminen tuo luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 47.) Esitestauksen avulla voidaan tarkistaa kysymysten ymmärrettävyyttä, sanavalintoja ja asettelua. Esitestauksen perusteella kootaan valmis kyselylomake, jonka ulkoasu on viimeistelty ja se näyttää helpolta täyttää. Lomakkeelle kirjoitetaan myös saatekirje, jossa kerrotaan vastaajalle lyhyesti tutkimuksen tarkoitus, perustellaan, miksi aihe on tärkeä ja kehoitetaan vastaamaan kyselyyn. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199)

Esitestasimme opinnäytetyön kyselyn kahdella henkilöllä ja saadun palautteen perusteella teimme muutoksia kyselyyn. Esitestauksen jälkeen lisäsimme kyselyyn kysymyksen, jossa kysyttiin lisätietoja harrastuspaikan tai tilan esteettömyydestä. Lisäksi lisäsimme kyselyyn dikotomisen kysymyksen harrastuksen toistuvuudesta. Palautteen perusteella tiivistimme kyselyä siirtämällä avoimen kysymyksen harrastuksen hinnasta samalla riville harrastuksen maksullisuutta kysyvän kysymyksen

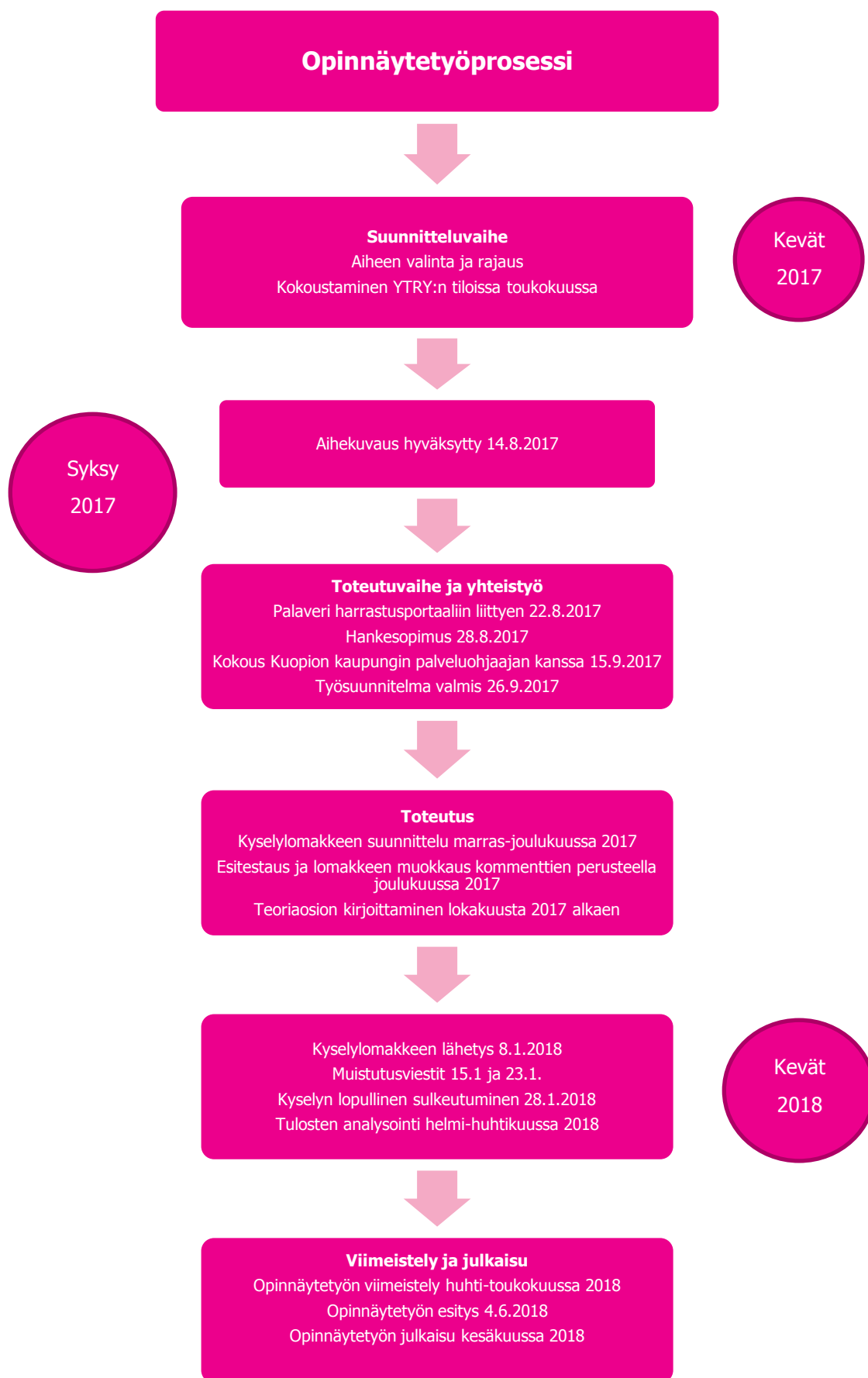
kanssa, jolloin saimme selkeyttä lomakkeeseen. Muutimme myös kyselyn kysymysten järjestystä ja tarkensimme vastaanottajalistan virheellisiä sähköpostiosoitteita.

5.3 Aikataulu

Saimme ehdotuksen opinnäytetyön aiheesta keväällä 2017 lehtoriltamme, joka tiesi kiinnostuksemme tehdä opinnäytetyö liittyen lapsiin ja nuoriin. Lehtorimme kautta otimme yhteyttä työn tilaajaan Pohjois-Savon YTRY:n puheenjohtajaan. Työn tilaajalle oli tullut toive erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten perheiltä siitä, että Kuopion harrastusmahdollisuudet löytyisivät yhdestä paikasta.

Aloitimme opinnäytetyön keväällä 2017 osallistumalla Savon YTRY:n kokoukseen, jossa esittelimme opinnäytetyömme aiheen. Aihekuvausomme hyväksyttiin 14.8.2017, jonka jälkeen saimme opinnäytetyöluvan 28.8.2017. Seuraavan kerran kokoustimme 15.9.2017 työn tiimoilta Kuopion kaupungin palveluohjaajan kanssa, jolta saimme materiaalia sekä tietoa kaupungin hankkeista harrastustoiminnan suhteen. Aloitimme aihekuvauksen valmistumisen jälkeen työsuunnitelman työstämisen, joka valmistui 26.9.2017. Hioimme työsuunnitelmaa vielä pitkin syksyä saamamme palautteen perusteella. Työsuunnitelman valmistumisen jälkeen aloimme keräämään teoriapohjaa opinnäytetyötä varten.

Kyselyn onnistumisen kannalta lähettämisen hyvä ajoittaminen oli tärkeää riittävän vastausprosentin saamiseksi. Alkuperäisen suunnitelman mukaan kyselyn oli tarkoitus lähteä jo joulukuussa, mutta päätimme lähettää kyselyn ensimmäisen kerran vasta tammikuun alussa, kun joululomat olivat ohi ja yhteyshenkilöt olivat taas tavoitettavissa. Kysely lähetettiin ensimmäisen kerran 8.1.2018 Webropolin kautta 61:lle harrastuksen järjestäjälle tai erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa työskenteleville tahoille. Muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta lähetettiin 15.1.2018. Kyselyn oli määrä sulkeutua 19.1.2018. Vähäisen vastausmäärän takia vastausaikaa jatkettiin viikolla, jotta saisimme kyselyyn enemmän vastauksia. Kysely sulkeutui lopullisesti 28.11.2018. Muistutusviesti kyselyyn vastaamisesta lähetettiin yhteensä kolme kertaa ja viesti lähti kaikille vastaanottajille, jotka eivät olleet vielä vastanneet kyselyyn. Opinnäytetyö valmistui kevään 2018 aikana.

KUVIO 1. Opinnäytetyöprosessi

5.4 Aineiston analysointi

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus keskittyy kohderyhmän muuttujien tutkimiseen ja niiden välisten yhteyksien selvittämiseen tilastollisten menetelmien avulla. Määrälliset tutkimusmenetelmät soveltuvat hyvin erilaisiin tutkimusasetelmiin ja ne voidaan jakaa sekä nimetä eri tavoin.

Tutkimusasetelmana määrällisessä tutkimuksessa voidaan käyttää sekä pitkittäis- että poikittaistutkimusta, joista poikittaistutkimus on hoitotieteellisessä tutkimuksessa yleisemmin käytetty. Määrällisille tutkimuksille on ominaista objektiivisuus, numeerinen mittaaminen sekä strukturoitu tutkimusasetelma ja tilastollinen merkityksellisyyden arviointi. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 41-45.)

Vilkan (2007) mukaan määrälliset mitta-asteikot ovat mittaustasoja, joilla eritellään muuttujien tai muuttujan ilmaisemia asioita. Tässä opinnäytetyössä käytimme laatueroasteikkoa eli nominaaliasteikkoa, jolla voidaan mitata muuttujien tai muuttujan samanlaisuutta ja erilaisuutta. Työssä tutkimme harrastusmahdollisuuksia, joiden välisiä muuttujia eli eroja ja yhtäläisyyksiä ovat harrastuksen kategoriat, joita työssä ovat liikunta ja kulttuuri. Muita muuttujia olivat harrastajien ikä, tilojen esteettömyys, harrastuspaikan sijainti sekä harrastuksen maksullisuus. Tutkimuksemme muuttujat ovat laadullisia muuttujia. (Heikkilä 2014, 81; Vilka 2007, 48.) Selvitimme harrastusten eroja ja yhtäläisyyksiä, jotta harrastukset voidaan jakaa ryhmiin verkkosivustoa varten.

Tarkastelimme tutkimuksen tuloksia tutkimuskysymysten kautta. Jaoimme kyselylomakkeen kysymykset (taulukko 2) tutkimuskysymysten alle tulosten tulkintaa varten. Luokittelimme kerätyn aineiston tutkimusmuuttujien mukaan liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin, joiden soveltuvuutta erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille selitämme tutkimuskysymyksellä ”Miten harrastuksessa on huomioitu esteettömyys?”. Aineistoa voidaan kuvailla laskemalla frekvenssejä ja prosenttiosuuksia, lisäksi aineistoa voidaan kuvailla taulukoilla tai erilaisilla kuvioilla (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 103).

TAULUKKO 2. Tutkimuskysymykset ja niihin vastaavat kysymykset kyselylomakkeella

Tutkimuskysymys	Kyselylomakkeen kysymykset
1. Millaisia kulttuuriharrastuksia Kuopion alueella on erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille	3, 4, 5, 6, 11
2. Millaisia liikuntaharrastuksia Kuopion alueella on erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille	3, 4, 5, 6, 11
3. Miten harrastuksessa on huomioitu esteettömyys	7, 8, 9

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kysely lähetettiin sähköpostitse 58:lle eri harrastuksen tarjoajalle tai muulle erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa toimivalle taholle, joista 10 vastasi kyselyyn. Vastauksia tutkimukseen tuli kyselylomakkeen kautta yhteensä 15 (N=15). Yksi kyselyyn vastannut taho järjesti kuusi ryhmää ja lopuilla yhdeksällä oli tarjolla yksi ryhmä tai harrastus erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Kyselylomakkeen vastauksista 13 kuului kategoriaan liikunta ja kaksi kategoriaan muu. Kulttuuri- ja musiikkiharrastuksiin emme saaneet yhtään vastausta kyselylomakkeen kautta. Kyselyyn vastauksista kymmenellä oli mahdollisuus järjestää harrastukseen erityistä tukea tarvitsevalle avustaja, apuvälineitä tai muuta tukea ja kolmellatoista vastauksista oli huomioitu harrastusympäristön esteettömyys.

6.1 Harrastusmahdollisuudet erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille Kuopiossa

Kyselylomakkeen vastausten harrastusten jakautuminen liikunta- ja muihin harrastuksiin on esitelty taulukoissa 3 ja 4. Liikuntaharrastuksia järjestivät SB Welhot, Judoseura Sakura, Puijon Jousi Ry, Kuopion Uimaseura, Kuopion Suunnistajat, Kuopion kaupungin hyvinvointipalvelut, sekä Kuopion Miekkailijat Ry ja Kuopion Reippaan Voimistelijat. Kuopion kaupunki järjesti kuusi eri harrasteryhmää ja muut vastaajat järjestivät yhden erityistä tukea tarvitseville suunnatun ryhmän tai kaikille avoimen ryhmän, johon erityistä tukea tarvitsevat lapset tai nuoret voivat osallistua. Liikuntaharrastuksia olivat salibandy, jousiammunta, erityisuintikurssi, suunnistus, liikuntakerhot, urheilumiekkailu ja Let's move -liikuntatunti. Muu harrastus kohtaan vastasivat Eijsveikeet Ry, joka järjesti vertaisryhmätoimintaa ja Tienpolvi Ky, joka järjesti hevostoimintaa.

TAULUKKO 3. Lapsille ja nuorille soveltuvia liikuntaharrastuksia Kuopion alueella

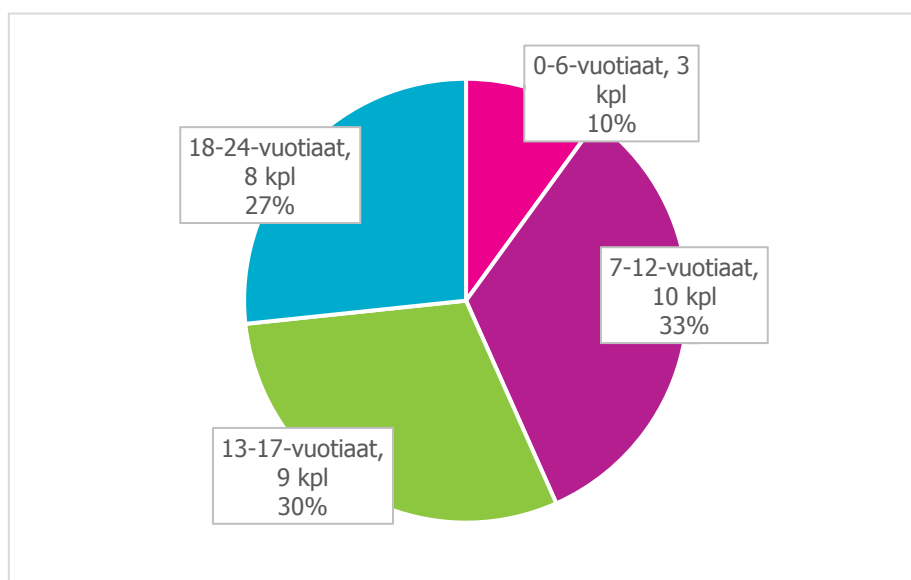
Liikuntaharrastuksien järjestäjät	Ryhmät/harrastukset
SB Welhot	Salibandy
Judoseura Sakura	Judo
Puijon Jousi	Jousiammunta
Kuopion Uimaseura	Erytyisuintikurssi
Kuopion Suunnistajat	Suunnistus
Kuopion kaupunki, Hyvinvointipalvelut	Eri-ikäisille suunnattuja liikuntakerhoja <ul style="list-style-type: none"> • Liikuntakerho, 4-6v • Kissan viikset, 4-6v • Töpöhännät, 4-6v • Karhun tassut, 7-9v • Ketun loikka, 7-9v • Sporttiskerho
Kuopion Miekkailijat	Urheilumiekkailu
Kuopion Reippaan Voimistelijat	Let's Move -liikuntatunti

TAULUKKO 4. Muita erityistä tukea tarvitseville sopivia harrastuksia Kuopion alueella

Muiden harrastusten järjestävät	Ryhmät/harrastukset
Eijsveikeet	Vertaisryhmätoimintaa
Tienpolvi	Hevostoiminta

Eniten harrastuksia kyselyn mukaan on tarjolla 7-12-vuotiaille ja vähiten 0-6-vuotiaille. Kysymykseen vastasivat kaikki 15 harrastuksen tarjoajaa ja valittuja vastauksia saimme yhteensä 30. Kolme tahoa vastasi järjestävänsä harrastustoimintaa 0-6-vuotiaille, kymmenen vastasi 7-12-vuotiaille, yhdeksän 13-17-vuotiaille ja kahdeksan 18-24-vuotiaille. Harrastusten ikäjakauma esiteltä kuviossa 1, jossa näkyvät vastausprosentit ja vastausten määrät ikäryhmittäin.

0-6-vuotiaille harrastuksia järjesti Kuopion kaupungin hyvinvointipalvelut. 7-12-vuotiaille suunnattuja harrastuksia kyselyn mukaan järjestivät SB Welhot, Judoseura Sakura, Puijon Jousi, Kuopion Uimaseura, Kuopion Suunnistajat, Tienpolvi ja Kuopion Miekkailijat. 13-17-vuotiaille harrastuksia järjestivät SB Welhot, Judoseura Sakura, Puijon Jousi, Kuopion Uimaseura, Kuopion Suunnistajat, Tienpolvi ja Kuopion Miekkailijat sekä Kuopion Reippaan Voimistelijat. 18-24-vuotiaille harrastustoimintaa oli tarjolla SB Welhoilla, Eijsveikeillä, Judoseura Sakuralla, Puijon Jousella, Kuopion Suunnistajilla, Tienpolvella, Kuopion Miekkailijoilla ja Kuopion Reippaan Voimistelijoilla. Kuopion kaupungin harrasteryhmistä kolme oli suunnattu 4-6-vuotiaille ja kaksi 7-9-vuotiaille, lisäksi tarjolla oli Sporttiskerho eri ikäisille liikuntaharrastuksista kiinnostuneille.

KUVIO 2. Harrastusten ikäjakauma kyselylomakkeen vastauksissa

Kaikki harrastukset olivat vuosittain toistuvia Tienpolven hevostoimintaa lukuun ottamatta. Yksitoista harrastuksista järjestettiin viikoittain ja loput neljä harrastusta järjestettiin vaihtelevina päivinä. Kahdeksan harrastuksista järjestettiin kerran viikossa, salibandy kaksi kertaa viikossa tasoryhmien mukaan, urheilumiekkailu kolme kertaa ja jousiammunnassa seuran jäsenvuoroja oli tarjolla neljä kertaa viikossa. Neljältä kyselyyn vastanneelta emme saaneet selvää vastausta harrastuksen

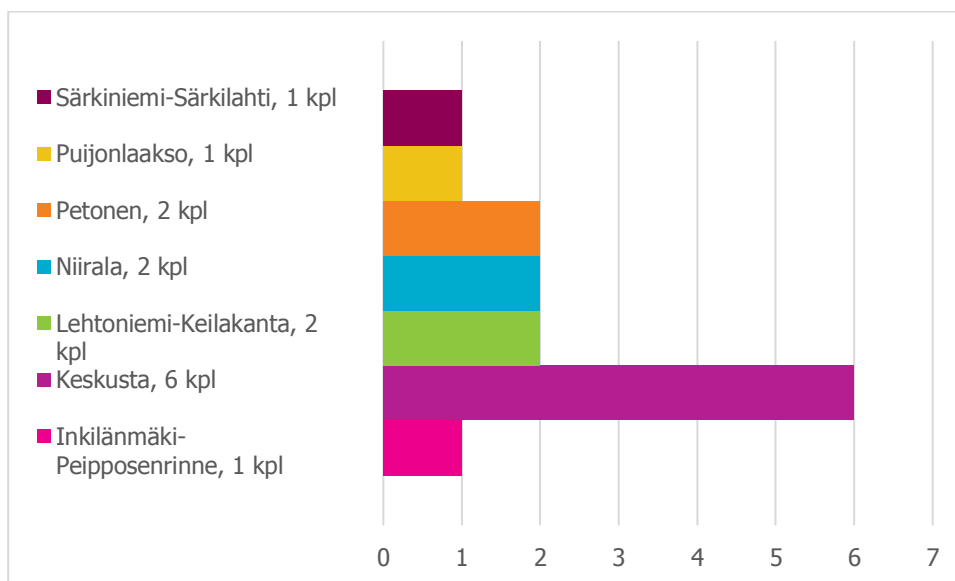
ajankohdasta. Lisätietoja Eijsveikeitten harrastuksen ajankohdasta saa seuran puheenjohtajalta. Judoseura Sakuran ajankohta harrastukselle oli "1.1.-31.12.", Kuopion suunnistajat vastasivat ajankohdaksi "kesä" ja Tienpolven hevostoiminnan ajankohta oli "Sovittavissa".

6.2 Harrastusten esteettömyys

Harrastusten esteettömyyteen liittyviä asioita kartoitimme kysymällä harrastuksen sijaintia, harrastusympäristön esteettömyyttä ja millaista tukea harrastuksen järjestäjällä on tarjota erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Esteettömyyteen liittyviin kysymyksiin tuli vaihteleva määrä vastauksia, koska niistä vain harrastuksen maksullisuus oli pakollinen vastata. Harrastuksen esteettömyys kysymykseen saimme 13 vastausta. Kysymykseen harrastuksen järjestäjän tarjoamasta tuesta saimme 10 vastausta ja muusta tuesta kysyvään kysymykseen 11 vastausta.

Kartoituksen harrastukset jakautuivat seitsemään Kuopion kaupunginosaan. Kuusi harrastuksista järjestettiin keskustan alueella, kaksi Niiralassa, kaksi Petosella ja kaksi Lehtoniemi-Keilankanta -alueella. Harrastuksia järjestettiin myös yksi Puijonlaaksossa, yksi Särkiniemi-Särkilahdessa ja yksi Inkilänmäki-Peipposenrinteellä. Muissa kaupunginosissa ei kyselyn mukaan järjestetty erityistä tukea tarvitseville soveltuvaa harrastustoimintaa. Harrastusten jakautuminen Kuopion kaupunginosaan on esitetty kuviossa 2.

Keskustassa SB Welhot järjesti salibandyä, Kuopion kaupungin hyvinvointipalvelut kolme eri ikäisten liikuntakerhoa, Kuopion Reippaan Voimistelijat Let's move -liikuntatunnin ja Eijsveikeet vertaisryhmätoimintaa. Niiralassa Puijon Jousi järjesti jousiammuntaa ja Kuopion Uimaseura erityisuintikurssin. Petosella Kuopion kaupunki järjesti yhden liikuntakerhon ja Tienpolvi hevostoimintaa. Lehtoniemi-Keilankanta -alueella Kuopion kaupungin hyvinvointipalvelut järjesti kahta eri ikäisille suunnattua liikuntakerhoa. Judoseura Sakuran harjoitukset sijaitsivat Puijonlaaksossa, Kuopion suunnistajien Särkiniemi-Särkilahti -alueella ja Kuopion Miekkailijoiden urheilumiekkailutreenit Inkilänmäki-Peipposenrinne -alueella.

KUVIO 3. Erityistä tukea tarvitseville soveltuvien harrastusten sijainti Kuopiossa

Harrastuksen maksullisuus kysymykseen saimme 15 vastausta ja hinta -kysymykseen vastasi 12 harrastuksen järjestäjää. Harrastuksen järjestäjistä Puijon Jousi, Tukipilari ja Tienpolvi vastasivat hinta -kysymykseen sanallisesti. Kartoitukseen vastanneista harrastuksista yksi oli ilmainen vertaistukiryhmä ja muut maksullisia. Harrastusten hinta vaihteli noin 200 euron maksusta neljältä kuukaudelta 29 euron maksuun, 13:sta ohjauskerrasta. Taulukossa 5 on esitelty harrastusten hinnat ja muut vastaukset.

Harrastuksen hinta -kysymykseen vastanneista viisi ilmoitti harrastuksen hinnan. Kuopion kaupungin ryhmien hinnat olivat 29 euroa, jolla sai osallistua kolmeentoista ohjauskertaan. SB Welhojen kausimaksu oli 150 euroa, jonka lisäksi saattoi tulla muita kustannuksia. Kuopion uimaseura vastasi neljän kuukauden erityisuintikurssin hinnaksi 200 euroa. Kuopion miekkailijoiden harrastusmaksut olivat kyselyyn vastanneista kalleimmat, noin 275 euroa vuodessa, joka koostui jäsen- ja kausimaksusta sekä lisenssistä ja vakuutuksesta. Kyselyyn vastanneista kuusi ei ilmoittanut harrastuksen hintaa. Puijon Jousella oli tarjota "joitakin erityisryhmiä ilmaiseksi". Tienpolven toiminnassa ostajataho oli "monesti viranomaisen esim. sosiaalitoimi". Tukipilarin vastaus hinta -kysymykseen oli "pitääkö olla yhdistyksen jäsen, en osaa sanoa". Judoseura Sakura, Kuopion suunnistajat ja Kuopion Reippaan Voimistelijat eivät vastanneet hinta -kysymykseen mitään.

TAULUKKO 5. Kuopion harrastusten tarjoajien antamat tiedot harrastuksen hinnasta

Harrastus	Hinta/vastaus
SB Welhot	150€/v
Eijsveikeet	Ilmainen
Judoseura Sakura	-
Puijon Jousi	Joitain ryhmiä ilmaiseksi
Kuopion Uimaseura	200€/4kk
Kuopion Suunnistajat	-
Tienpolvi	Usein ostajataho esim. viranomainen
Kuopion kaupungin ryhmät	29€/13 ohjauskertaa
Kuopion Miekkailijat	Jäsenmaksu 30€ + kausimaksu 2x110€ + vakuutus ja lisenssi 25-140€ = n. 275€/v
Kuopion Reippaan Voimistelijat	-
Tukipilari	Jäsenmaksu?

Kyselylomakkeeseen vastatuista harrastuksista 11 oli suunnattu erityistä tukea tarvitseville ja loput neljä olivat kaikille avoimia. Yhdellä harrastuksen järjestäjällä, Kuopion Miekkailijoilla, oli tarjota lapselle tai nuorelle avustaja sekä apuvälineitä. Miekkailijoiden lisäksi Kuopion Uimaseuralla oli tarjota erityistä tukea tarvitsevalle harrastajalle apuvälineitä. Vastaajista 11:sta on tarjota muuta tukea harrastamiseen. SB Welhot, Tukipilari, Kuopion kaupungin hyvinvointipalvelut, Judoseura Sakura, Tienpolvi ja Kuopion Miekkailijat vastasivat, että heillä on tarjota harrastajalle muuta tukea. Muuta tukea olivat pienet ryhmäkoot, apuohjaajat, maksuttomat tilat sekä asiantuntevat ja kokeneet ohjaajat.

7 POHDINTA

Kartoituksen avulla saimme tietoa Kuopion alueen harrastusmahdollisuuksista erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Harrastajien ja palveluntarjoajien kohtaaminen on ensimmäinen askel kohti lapsen ja nuoren harrastamista. Tämän lisäksi on myös tärkeää, että harrastuksen ohjauksessa otetaan huomioon lasten ja nuorten erityistarpeet. Kyselyssä tämä asia on huomioitu esteettömyyteen liittyvillä kysymyksillä. Harrastamisen aloittamiseen ja jatkamiseen myös liittyy lapsen tai nuoren oma aktiivisuus ja motivaatio toimintaa kohtaan. (Mikkonen & Rouvinen 2009.)

Kyselyn perusteella saimme vastauksia sekä kaikille avoimista ryhmistä (N=4) että erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille suunnatuista ryhmistä (N=11). Erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori voi halutessaan osallistua kaikille avoimeen ryhmään tai räätälöityyn erityisryhmään. Erityisryhmään osallistumisen kynnys voi kuitenkin olla matalampi kuin tavalliseen ryhmään osallistumisen kynnys. Erityisryhmästä lapsi tai nuori saa vertaistukea ja voi opetella harrastamisen perusteita. (Arresto, Saari & Salovaara 2015.)

7.1 Tulosten tarkastelu

Kysely lähetettiin 58:lle harrastuksen järjestäjälle. Saimme kyselyyn yhteensä 15 vastausta 10:ltä eri harrastuksen järjestäjältä. Kyselystä lähetettiin kolmen viikon aikana kolme muistutusviestiä niille vastaanottajille, joilta ei ollut tullut vastausta. Tämän opinnäytetyön puitteissa kyselyä ei ollut mahdollista pitää kyselyä pidempään auki, vaikka vastauksia olisi voinut saada pidemmässä ajassa enemmän. Kyselyn lähettämisen ajankohta saattoi myös osaltaan vaikuttaa vastausten määrään, sillä kysely lähetettiin heti joululomien jälkeen.

Ensimmäisellä kerralla lähetimme kyselyn 58:lle harrastuksen tarjoajalle ja erityistä tukea tarvitsevien lasten sekä nuorten kanssa toimivalle taholle. Vastauksien määrään olisi voinut vaikuttaa kyselyn tehokkaammalla jakamisella. Kyselylomakkeen lopussa pyysimme jakamaan kyselyä eteenpäin muille palveluntarjoajille ja tietoomme tuli yksi henkilö, joka oli välittänyt kyselyä eteenpäin. Vastauksia ei kuitenkaan tullut muilta kuin alkuperäisiltä kyselyn vastaanottajilta. Kyselyn levityksestä vastasi meidän lisäksi työn toimeksiantaja.

Pyysimme täyttämään kyselylomakkeen erikseen jokaisesta tarjolla olevasta harrastuksesta tai harrastusryhmästä. Harrastuksen tarjoajat, joilla oli tarjota useita harrastuksia, kokivat tämän palautteen mukaan hankalana ja aikaa vievänä. Vastauksia olisi mahdollisesti voitu saada määrällisesti enemmän, jos kyselyn olisi voinut täyttää kerralla kaikista järjestettävistä harrastuksista tai, jos vastaamisen olisi voinut vaihtoehtoisesti tehdä esimerkiksi sähköpostitse. Kyselylomakkeen olisi voinut myös toteuttaa jollain toisella ohjelmalla, jolloin siitä olisi saattanut saada helpommin täytettävän.

Kyselyn asettelu vaikuttaa myös vastausten tarkkuuteen ja vertailukelpoisuuteen. Osa vastaajista ei ollut vastannut kaikkiin kysymyksiin mitään ja jotkut vastauksista olivat epätarkkoja. Kysymyksen

asettelua olisi voinut tarkentaa esimerkiksi harrastuksen hinta ja ajankohta -kysymyksissä. Vastausten vertailua olisi helpottanut lisäksi kaikkien kysymysten merkitseminen pakollisiksi vastata, koska nyt osasta puuttuu vertailun kannalta oleellisia tietoja. Kyselyn esitestauksessa nämä asiat eivät kuitenkaan nousseet esille, emmekä huomanneet kiinnittää niihin huomiota. Voidaan myös miettiä, olisimmeko saaneet enemmän vastauksia jollain muulla aineistonkeruu-menetelmällä.

7.1.1 Liikunta

Suurin osa kyselylomakkeen vastauksista oli liikuntaharrastuksia, yhteensä 13. Kyselyyn vastasi 8 eri liikuntaharrastuksen järjestäjää, joista Kuopion kaupungin hyvinvointipalveluilla oli tarjota useita eri-ikäisille suunnattuja ryhmiä. Kysely lähetettiin 19 urheiluseuralle ja seitsemälle Kuopion kaupungin yhteyshenkilölle, mikä osaltaan vaikuttaa liikuntaharrastusten suureen määrään kyselylomakkeen vastauksissa. Kysely lähetettiin yhteensä 61 harrastuksen tarjoajalle ja muulle toimijalle, joita urheiluseuroja oli 31 prosenttia ja yhdessä Kuopion kaupungin kanssa ne muodostivat 42 prosenttia koko tutkimuksen kohderyhmästä.

Liikunta on tärkeä osa lapsen ja nuoren kehitystä. Liikuntasuositusten mukaan lasten ja nuorten tulee liikkua vähintään 1-2 tuntia päivässä. Liikunta on suosittu harrastus lasten ja nuorten keskuudessa ja tämä näkyi myös tutkimuksemme tuloksissa, sillä liikuntaharrastuksia oli tarjolla eniten. Vuoden 2009-2010 liikuntatutkimuksen mukaan kaikki lapset harrastivat urheilua jossain määrin ja urheilusta 43 prosenttia tapahtui urheiluseuroissa. Liikkuminen vapaa-ajalla yksin tai kavereiden kanssa omatoimisesti on kuitenkin suositumpaa kuin liikkuminen urheiluseuroissa. (Husu, Paronen, Suni & Vasankari 2011, 20-24.) Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret liikkuvat vähemmän ja viettävät enemmän aikaa paikallaan, kuin vammattomat ikäisensä. Erityistä tukea tarvitseville lapsille on kuitenkin haasteellista löytää mieluisia, mutta tarpeeksi tehokkaita harrastuksia. Tulevaisuuden kannalta mieluisan harrastuksen löytäminen on merkityksellistä. Nuorena aloitettu liikunta myös ennustaa aikuisiällä jatkuvaa liikunnan harrastamista. (Skantz 2017, 1.)

7.1.2 Kulttuuri

Kulttuuri -kategoriaan emme saaneet yhtään vastausta kyselylomakkeen kautta. Kuopion konservatorio vastasi kyselyyn sähköpostilla, johon oli lyhyesti esitelty, millaisia soitto-, laulu- ja tanssiharrastuksia heillä on tarjolla erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Tätä vastausta emme voi ottaa mukaan opinnäytetyömme varsinaisiin vastauksiin, koska emme ole saaneet sitä tutkimuksessa käyttämämme mittarin eli kyselylomakkeen kautta.

Konservatorion tarjoamissa musiikki- ja tanssiharrastuksissa on sekä kaikille avoimia, että erityistä tukea tarvitseville suunnattuja ryhmiä. Musiikki- ja tanssileikkikoulut toimivat kaikille avoimina ryhminä, joihin erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori voidaan integroida. Lisäksi tarjolla on lasten ja nuorten erityisryhmiä, sekä yksilöllistettyä soiton- ja laulunopetusta. Konservatoriolla on tarjolla paljon erilaisia harrastuksia, jotka kuuluvat kategoriaamme kulttuuri. Kyselylomakkeen täyttäminen

jokaisesta harrastuksesta erikseen olisi ollut heille aikaa vievää ja hankalaa, joten emme saaneet heidän vastaustaan lomakkeeseen.

7.1.3 Esteettömyys

Esteettömyys -kysymyksiin saimme vaihtelevasti vastauksia. Esteettömyyttä kartoitettiin kysymällä, miten esteettömyys on huomioitu harrastuksessa, millaista tukea harrastuksen järjestäjällä on tarjota ja missä harrastuspaikka sijaitsee. Lisäksi esteettömyyteen kuuluu harrastuksen maksullisuus, joka voi nousta rajoittavaksi tekijäksi osallistumiseen, etenkin jos hinta on korkea. Esteettömyys -kysymysten vastausten määrät esitetty taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Vastausten määrä esteettömyys kysymyksissä

Kysymys	Vastausten määrä
7. Harrastuksen tarjoajalla on mahdollisuus tarjota erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ja nuorelle	10 eri vastaajaa 12 valittua vastausta
<ul style="list-style-type: none"> • Avustaja • Apuvälineet • Muuta tukea, mitä? 	11
8. Harrastusympäristön esteettömyys on huomioitu seuraavalla tavalla (esimerkiksi valaistus ja kulkuväylät)	13
9. Harrastuksen maksullisuus	15
Harrastuksen hinta	12

Vastausmäärien vaihtelun kysymysten välillä selittää osaksi se, etteivät esteettömyys -kysymykset olleet merkittyinä kyselylomakkeessa pakollisesti vastattaviksi. Esteettömyys -kysymyksistä harrastuksen maksullisuus oli pakollinen vastata, minkä takia siihen saimme kaikilta vastauksen. Esteettömyys -kysymyksiä lisäsimme kyselyyn esitestauksen palautteen pohjalta, mikä saattaa vaikuttaa siihen, etteivät ne ole pakollisia vastata. Vastausten määrään voi vaikuttaa myös kysymysten asettelu, minkä koimme haastavaksi kyselyä rakentaessa. Koska kysymyksiin ei ole saatu kaikilta vastausta, tuloksia on haastava tulkita, eivätkä tulokset kerro täyttä totuutta harrastusten esteettömyydestä.

Esteettömyyteen vaikuttavat ympäristön ja maksullisuuden lisäksi myös harrastuksen ajankohdat, joihin harrastukseen on mahdollista osallistua. Jos harrastusta järjestetään harvoin, siihen on haastavampi päästä mukaan. Esimerkiksi harrastukseen, jota järjestetään kerran kuukaudessa, on huomattavasti haastavampi osallistua, kuin useita kertoja viikossa järjestettävään harrastukseen. Tämän kartoituksen harrastuksista suurin osa järjestettiin vähintään kerran viikossa, jolloin harrastukseen on useampia mahdollisuuksia osallistua, eikä harrastaminen jää kiinni yhdestä tietystä ajankohdasta. Osassa harrastuksista oli myös mainittu mahdollisuudesta sopia muusta ajankohdasta, mikä myös mahdollistaa esteetöntä osallistumista harrastustoimintaan.

7.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyyden ja luotettavuuden mallina toimi Opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatima ohjeistus hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Tämä ohjeistus linjaa tutkijan noudattamaan tiedeyhteisössä tunnustettuja toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, tarkkuutta ja yleistä huolellisuutta tutkimustyössä. (Varantola, Launis, Helin, Spoof & Jäppinen 2013, 6.) Tutkimusprosessin aikana pohdimme tutkimuksen merkittävyyttä ohjeiden mukaisesti.

Opinnäytetyön kokonaisluotettavuuden muodostavat reliabiliteetti ja validiteetti. Reliabiliteetti tarkoittaa työn luotettavuutta eli pysyvyyttä antaa ei-sattumanvaraisia vastauksia. Luotettava tutkimus antaa jokaisella tutkimus kerralla samanlaisen vastauksen tutkijasta riippumatta. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2007, 226.) Toisaalta tutkimuksen tuloksia ei pidä yleistää tutkitun otoksen ulkopuolelle, sillä tulokset ovat aina päteviä tietyssä paikassa ja tiettyyn aikaan. Tutkimustulosten luotettavaan yleistykseen vaikuttaa, miten hyvin käytetty otos edustaa koko tutkittavaa perusjoukkoa (Vilkkä 2007, 149-150.)

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa reliabiliteetin lisäksi sen validiteetti eli onnistutaanko tutkimuksella mittaamaan sitä, mitä on tarkoituskin. Validiteettia arvioitaessa millaisia epätarkkuuksia kyselyyn sisältyy ja ovatko kysymykset tarkoituksenmukaisia. Validiteettiin vaikuttaa paljon se, miten tutkija on onnistunut operationalisoimaan eli muuttamaan arkikielelle tutkittavat käsitteet. (Vilkkä 2007, 150.) Luotettavan kyselystä tekee sen operationalisointi, strukturointi sekä vastausten määrä. Strukturoinnilla tarkoitetaan sitä, että tutkittava asia ja ominaisuudet suunnitellaan sekä valikoidaan ennen tutkimuksen tekemistä (Vilkkä 2007, 14-15).

Kyselyä laatiessa pyrimme käyttämään mahdollisimman arkista kieltä ja yksinkertaisia kysymyksiä, jotta kartoituksen vastaukset olisivat paikkaansa pitäviä. Monivalintakysymykset helpottavat myös vastaamista ja vastausten yksiselitteistä tulkintaa. Kyselyyn vastaaminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja kartoituksen tulokset perustuvat kyselystä saatuun materiaaliin. Kyselyn avulla saatua tietoa ei vääristellä, vaan tieto esitetään siinä muodossa, kuinka se on saatu. Opinnäytetyössä käytettävät lähteet ilmoitetaan lähdeviittauksin.

Tämän kartoituksen luotettavuutta arvioidessa kaikkia edeltäviä ohjeita ei voi noudattaa täydellisesti työn luonteen takia. Hirsjärvi ym. (2007, 227.) toteavat validius käsitteen epäselväksi etenkin ihmistä ja kulttuuria koskeissa tutkimuksissa. Tämän he perustelevat sillä, että kulttuuria ja ihmistä koskevat kuvaukset ovat aina ainutlaatuisia ja tapauskohtaisia. Koska kahta täysin samanlaista tapausta ei ole, on tutkimuksen luotettavuutta mahdoton arvioida toistettavuuden perinteisestä näkökulmasta.

Esimerkiksi tällainen kartoitus on vahvasti riippuvainen ajasta ja paikasta, sillä harrastusmahdollisuudet vaihtelevat paljon riippuen palvelun tarjoajista ja heidän aktiivisuudestaan, eikä tutkimusta toistettaessa voida saada samanlaisia tuloksia. Tässä kartoituksessa tulosten

luotettavuuteen vaikuttaa paljon se, kuinka hyvin kysely tavoittaa harrastuksia järjestävät palveluntarjoajat. Jos vastausten määrä jää pieneksi tai kysely tavoittaa vain vähäisen määrän palveluntarjoajia, eivät tutkimustuloksena saadut harrastusmahdollisuudet vastaa totuutta kaikista Kuopion alueen erityistä tukea tarvitseville soveltuvista harrastuksista.

7.3 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusaiheita

Kuopion alueella ei aikaisemmin ole toteutettu vastaavaa kartoitusta, minkä takia sille löytyy selkeä tarve. Kuopiossa asuvien erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten perheiltä on tullut toiveita kaikki harrastukset yhteen kokoavasta harrastesivustosta, josta tieto olisi kaikkien helposti löydettävissä. Opinnäytetyön tilaajan kautta erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret perheineen pystyvät hyödyntämään kartoitettua tietoa Kuopion harrastusmahdollisuuksista. Myös Kuopion alueella erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa työskentelevät saavat kootun tietopakettien alueen harrastusmahdollisuuksista ja voivat viedä tietoa eteenpäin sitä tarvitseville.

Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta yhdistyksellä VAU ry:llä on jo olemassa verkkosivu liikuntaharrastuksista kaupungeittain, myös Kuopiosta. Verkkosivulle ei ole koottu tietoa muista harrastuksista, kuten musiikista, tanssista tai kuvataiteesta. Mukaan ei ole myöskään otettu vertaistukiryhmiä. Kaiken kaikkiaan VAU:n sivun koonti liikuntaharrastuksista on todella kattava, sinne on koottu 349 Kuopion alueen toimijaa, jotka järjestävät harrastustoimintaa erityistä tukea tarvitseville. (Suomen vammaisurheilu -ja liikunta ry 2018.)

Tämän opinnäytetyön kartoituksessa ei hyödynnetty sekundaariaineistoja eli muita aiemmin kerättyjä aineistoja. Sekundaariaineistojen pohjalta tehty kartoitus Kuopion vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksista erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille olisi hyvä jatkotutkimusaihe täydentämään tätä tutkimusta. Sen avulla saataisiin kattavammin ja todenmukaisemmin selville Kuopion harrastustarjontaa. Tieto tarjolla olevista harrastuksista saattaisi lisätä Kuopion alueen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten osallistumista harrastustoimintaan. Kun tieto on kaikkien helposti saatavilla, harrastusten pariin on helpompi löytää, mikä voisi lisätä osallistumista harrastuksiin.

Tiedon kerääminen harrastustoiminnasta on haastavaa, koska tiedon saanti on paljolti kiinni harrastusten järjestäjien aktiivisuudesta vastata kyselyihin ja muuhun tiedon keräämiseen. Lisäksi tieto erityistä tukea tarvitseville soveltuvista harrastuksista on hajallaan eri toimijoiden verkkosivuilla ja muissa kanavissa, joista tiedon etsiminen on aikaavievää. Kaikille avoimissa harrastuksissa harvoin mainitaan, jos erityistä tukea tarvitsevan on mahdollista osallistua integroituna samaan ryhmään. Tietoa harrastuksista on kyllä saatavilla, jos tietää mistä hakea tai löytää oikean henkilön, jolta kysyä lisätietoja.

Kun lähdimme suunnittelemaan kartoitusta, ajattelimme, että Kuopion alueella harrastusmahdollisuuksia on runsaasti. Odotimme, että tämä näkyisi myös kyselylomakkeen kautta saaduista tuloksista. Kyselylomakkeen kautta saimme kuitenkin vain murto-osan

harrastusmahdollisuuksista, mitä Kuopion keskustaajama-alueella järjestetään. Saamamme palautteen perusteella kyselylomake oli joidenkin harrastusjärjestäjien mielestä liian vaikeasti täytettävä. Vaikeasti täytettävä kyselylomake voi osaltaan vaikuttaa siihen, että vastausprosentti jäi pieneksi. Kartoituksen vastaamista olisi voinut helpottaa se, että yksi vastaaja olisi voinut täyttää usean harrastuksen tiedot samaan lomakkeeseen täyttämättä harrastuksen järjestäjän tietoja jokaisen harrastuksen kohdalla uudelleen.

Opinnäytetyötä tehdessämme koimme tarpeelliseksi harrastusten kategorisoinnin. Halusimme hyödyntää kategorioita myös ajatellen kartoituksen pohjalta rakennettavaa nettiportaalia. Kategoriat kulttuuri, liikunta, musiikki ja muu tuntuivat tekovaiheessa käytettäviltä ja myös esitestauksen perusteella toimivilta. Myöhemmin saadun palautteen perusteella kuitenkin kategorioiden miettimiseen olisi voinut käyttää enemmän aikaa. Suoraan kyselyn kautta emme saaneet yhtään vastausta kategorioihin musiikki ja kulttuuri. Lisäksi pohdimme muu -kategorian tarpeellisuutta, mutta koska kyselyn kautta saimme tähän kategoriaan vastauksia, oli kyseinen kategorisointi toteuttanut tehtävänsä.

Tulosten käytettävyyden kannalta on myös tärkeää pohtia sitä, mikä vaikuttaa lapsen ja nuoren päätökseen aloittaa uusi harrastus. Mikäli syynä on tiedonpuute, voi tämä kartoitus osaltaan parantaa osallisuutta siltä määrin, että tiedonsaanti helpottuu ja näin ollen harrastamisen aloittaminen voi helpottua. On kuitenkin huomioitava myös muut asiat, mitkä osaltaan voivat vaikuttaa lapsen tai nuoren harrastamattomuuteen. Esteettömyyteenkin liittyvänä asiana voidaan nähdä harrastuksen hinta. Mikäli erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren perheellä ei ole varaa harrastamiseen, voi se olla este harrastuksen aloittamiselle. Lapsen osattomuus on tiiviisti yhteydessä heidän elinympäristöönsä, johon vaikuttaa keskeisesti perheen taloudellinen ja sosiaalinen asema (Häikiö 2018, 19). Lasten ja nuorten perheiden parissa työskentelevät ammattilaiset, kuten fysioterapeutit, tulisi auttaa perhe sellaisen avun piiriin, joka takaisi rahallisen avustuksen lapsen tai nuoren harrastamiseen.

7.4 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyön tavoitteena on syventää opiskelijan osaamista valitsemallaan aihealueella sekä mahdollistaa yhteistyösuhteiden luomisen työelämään (Savonia 2018). Opinnäytetyö mahdollisti työskentelyn moniammatillisesti sekä osaamisen syventämisen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten vapaa-ajan harrastuksista. Suunnitteluvaiheessa opimme aiheen rajaamista, sillä selkeästi rajattu aihe helpottaa huomattavasti opinnäytetyöprosessia. Tutkimusta tehdessämme opimme toimimaan eettisesti, tutkimusperiaatteita noudattaen. Opinnäytetyön sisällön keräämisen yhteydessä opimme hyödyntämään erilaisia verkostoja ja tiedonkeruukanavia.

Tämän työn kautta saamme myös itse tutustua tarkemmin Kuopion keskustaajaman harrastusmahdollisuuksiin, joita pystymme mahdollisesti hyödyntämään työelämässä. Koska teemme opinnäytetyömme yhteistyössä Pohjois-Savon YTRY:n, muiden järjestöjen sekä palveluntarjoajien kanssa opimme myös yhteistyötaitoja, jotka tulevat olemaan tärkeänä osa ammatillisuutta.

Tilaajamme kautta pääsimme myös tutustumaan Kuopion alueen järjestökenttään, joka toimii erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten parissa.

Moniammatillinen toiminta on tärkeä osa lasten ja nuorten kuntoutuksen kehittämistä. Lasten ja nuorten kuntoutuksen kehittämisessä on osallisuus käytännössä. Kuntoutuksen tulee integroitua lapsen kasvu- ja toimintaympäristöihin ja lapsen kehitys nähdään ympäristön ja lapsen välisenä vuorovaikutuksena. (Veijola 2004, 23; Korrensalo, Leppävuori & Veijola 2012, 36.) Harrastukset ovat merkittävä arjen vuorovaikutustapahtuma. Fysioterapeutti voi toiminnallaan olla tuomassa tietoa harrastuksista, mutta myös ohjaamassa tai avustamassa erityistä tukea tarvitsevia lapsia, nuoria ja heidän perheitään. Tutkimuksen avulla syvensimme ymmärrystä kuntoutuksen monimuotoisuudesta ja kehittämismahdollisuuksista sen ympärillä liittyen vapaa-ajan harrastuksiin.

Fysioterapia on merkittävä osa kuntoutusta, joka sisältää terapian, apuvälinepalveluiden ja koulutuksen lisäksi neuvontaa, joiden tarkoitus on tukea ihmisen toimintakykyä arjessa (Suomen Fysioterapeutit ry 2018). Työn avulla oma käsityksemme fysioterapeutin laajasta ammattikuvasta selkeytyi. Lasten ja nuorten vapaa-ajan toiminta on tärkeä osa kuntoutusta ja osallisuutta. Fysioterapeutin tehtävänä on tukea ohjauksella asiakasta kohti asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Harrastukset toimivat konkreettisena osana kuntouttavaa arkea. Harrastamisen esteenä voi olla tiedonpuute, joka estää lapsia ja nuoria löytämästä mielestä harrastusta.

Perheiden näkökulmasta erityisen tuen saaminen voi olla hankalaa, koska palvelujen välillä ei aina ole keskinäistä kommunikaatiota. (Launiainen & Sipari 2011, 6,14.) Nykyisten kuntoutusta kehittävien projektien myötä on kuntoutustoiminta siirtynyt enemmän paikalliseen toimintaan, jolloin eri toimijoiden välinen yhteistyö korostuu (Launiainen & Sipari 2011, 6,14). Kuntoutustoiminnan ja sitä tukevien palveluiden järjestäminen voi joskus olla haastavaa, mutta avoimella kommunikaatiolla ja palvelujen yhtenäistämällä on mahdollisuus parantaa tiedonkulkua sekä palvelujen yhteensopivuutta. Fysioterapeutteina meillä on mahdollisuus olla kehittämässä tiedonsiirtoa eri ammattiryhmien ja perheiden välillä.

LÄHTEET

- AHOLA, S. 2015. Henkilökohtainen apu vapaa-ajan toiminnoissa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-22.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisten-elaman-tuki/henkilokohtainen-apu/henkilokohtainen-apu-vapaa-ajan-toiminnoissa>
- AHPONEN, H. 2008. Vaikeavammaisen nuoren aikuistuminen. Yksilöllinen ja erilainen elämäntietä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto?? [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-03-21.] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3319/tutkimuksia94_netti.pdf
- AIRA, M. & SEPPÄ, K. 2010. Laadullinen ja määrällinen tutkimus lääketieteessä. Suomen lääkäri 65 (9), 805-810. Saatavissa: <http://docplayer.fi/3373307-Laadullinen-ja-maarallinen-tutkimus-laaketieteessa.html>
- ARRESTO, H., SAARI, A. & SALOVAARA, S. 2015. Yhdenvertaiset harrastamisen mahdollisuudet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-22.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/lapset-perheet/yhdenvertaiset-harrastamisen-mahdollisuudet>
- AUTTI-RÄMÖ, I. 2015. Lapsen ja nuoren kuntoutus. Duodecim. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-02-15.] Saatavissa: http://www.terveysportti.fi/dtk/tyt/koti?p_artikkeli=fys00043&p_haku=lasten%20fysioterapia
- FROM, K. & KOPPINEN, M-L. 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen, 9-10.
- BREWSTER, S. & COLEYSHAW, L. 2010. Participation or exclusion? Perspectives of pupils with autistic spectrum disorders on their participation in leisure activities. British Journal of Learning Disabilities (39), 284-291. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-04-21.] Saatavissa: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1468-3156.2010.00665.x>
- GRETSCHER, A., LAINE, S., SIIVONEN, K., PELTOLA, M. & MYLLYNIEMI, S. 2011. Toiminnan esteet. Julkaisussa: MÄÄTTÄ, M. & TOLONEN, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 111.
- HARJU, A. 2004. Osallisuus. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-02-14.] Saatavissa: https://www.kansalaisyhteiskunta.fi/tietopalvelu/osallistuminen_ja_vaiuttaminen/aiemmat_artikkelit/osallisuus
- HELSINGIN KAUPUNKI 2018. Harrastushaku. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-21.] Saatavissa: <http://nk.hel.fi/harrastushaku/>
- HIRSJÄRVI, S. REMES, P. SAJAVAARA, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- HEIKKILÄ, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- HUSU, P., PARONEN, O., SUNI, J & VASANKARI, T. 2011. Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:15. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-04-26.] Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75444/OKM15.pdf?seq>
- HÄIKIÖ, L. 2018. Kerhotoiminnan merkitys lapsen ja nuoren hyvinvointiin, 19-24. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-03-21.] Saatavissa: https://www.opinkirjo.fi/easydata/customers/opinkirjo/files/kerhotoiminta/kerhotoiminnan_merkitys_lapsen_ja_nuoren_hyvinvointiin.pdf
- INVALIDILIITTO 2018. Esteettömyys. [Viitattu 2018-01-23.] Saatavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/tietoa/liikkumisen-tuen-palvelut/esteettomyys>
- JELLI-JÄRJESTÖTETOPALVELU 2017. Osallisuus –sanastoa. [Viitattu 2018-01-31.] Saatavissa: <http://www.jelli.fi/osallisuus/osallisuusaineistoa/osallisuus-sanasto/>

- VARANTOLA, K., LAUNIS, V., HELIN, M., SPOOF, S., JÄPPINEN, S. 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsittelyminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 2018-05-02.] Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- KAMULA, P. 2015. Vapaa-ajan toiminta aikuisille kehitysvammaisille Kuopiossa.
- KANKKUNEN, P. VEHVILÄINEN-JULKUNEN, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- KASKI, M. MANNINEN, A. PIHKO, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 344-345.
- KORRENSALO, A., LEPPÄVUORI, P. & VEIJOLA, A. Projektin lähtökohdat - lasten ja nuorten kuntoutus tarvitsee yhteisen viitekehyksen. Teoksessa: SEPPÄLÄ, E. & VEIJOLA, A. (toim.) Lapsen ja nuoren kuntoutuksen kehittäminen. Helsinki: Astekirjat Oy, 36-40.
- KOSKIAHO, B. 2008. Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa: BÄCKLUND, P., HÄKLI J. & SCHULMAN, H. Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 36-37.
- KIELITOIMISTON SANAKIRJA 2017. Kulttuuri. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-21.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=kulttuuri&SearchWord=kulttuuri&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>
- KIELITOIMISTON SANAKIRJA 2017. Liikunta. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-27.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=liikunta&SearchWord=liikunta&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>
- KIELITOIMISTON SANAKIRJA 2017. Vapaa-aika. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-02-06.] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?ListWord=vapaa-aika&SearchWord=liikunta&dic=1&page=results&UI=fi80&Opt=1>
- KIVIRANTA, T., WALLE, P., VÄÄNÄNEN, J. 2009. Erityisesti elämään, Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden nuorten aikuisten elämäntilanne ja palvelut. Kuopio, Mäntykankaankoulu: Kalevaprint Oy, 5, 56-58.
- KOIVIKKO, M. SIPARI, S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Helsinki: Vajaaliikkeisten kunto.
- KUNTOUTUKSEN UUDISTAMISKOMITEA. 2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 10-11. [Viitattu 2018-01-30.] Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160273/RAP2017_41.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- LAKI LASTENSUOJELUSTA. L 417/2007. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-02-21.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- LAKI NUORISOSTA. L 1285/2016. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-02-21] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>
- LAKI SOSIAALIHUOLLOSTA. L 1301/2014. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-02-15.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>
- LAKI VAMMAISUUDEN PERUSTEELLA JÄRJESTETTÄVISTÄ PALVELUISTA JA TUKITOIMISTA. L 380/1987. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2018-01-17] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>
- LAMPINEN, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Helsinki: Editä Prima Oy. 84, 85-92.
- LAUNIAINEN, H. & SIPARI, S. 2011. Lapsen hyvä kuntoutus käytännössä. Helsinki: Erweko Oy, 6, 54-59.
- MELBØE, L. & YTTERHUS, B. 2016. Disability leisure: in what kind of activities, and when and how do youths with intellectual disabilities participate? [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-04-21.]

Saatavissa:

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15017419.2016.1264467?scroll=top&needAccess=true>

METSÄMUUROINEN, J. 1995. Harrastukset ja omaehtoinen oppiminen. Sitoutuminen, motivaatio ja coping. Teoreettinen tausta, rakenneanalyysi ja sitoutuminen. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Tutkimuksia 146, 16-20.

MIKKONEN, N. & ROUVINEN, J. 2009. Vapaa-ajanohjaus - käsikirja erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastustoiminnan edistämiseksi.

MYLLYNIEMI, S. 2009. Aika vapaalla - Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

MÄÄTTÄ, M. & TOLONEN, T. (toim.) Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 5.

PAJULAMMI, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Helsinki: Talentum, 144. [Viitattu 2018-01-31.]

Saatavissa: <https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/BAXBXBATDBEEC#kohta:III>

PESOLA, K. 2009. Esteettömyys, mitä, miksi, miten. Invalidiliiton julkaisuja: Tyylipaino Oy, 1, 6.

PYYKKÖNEN, A. 2014. Oivalluksesta osallisuuteen - Sallin matkassa. Teoksessa: JÄMSEN, A. & PYYKKÖNEN, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, 25-28.

RAGHAVENDRA, P., VIRGO, R., OLSSON, C., CONNELL, T. & LANE, A. 2011. Activity participation of children with complex communication needs, physical disabilities and typically-developing peers. *Developmental Neurorehabilitation*; 14(3), 145–146. [Viitattu 2017-10-29.] Saatavissa:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21548855>

RINTALA, P., HUOVINEN, T. & NIEMELÄ, S. 2012. Soveltava liikunta. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 168. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry. 43.

SALMINEN, A-L. 2010. Apuvälinekirja. Kouvola: Solver Palvelut Oy, 162-178.

SANDBERG, A., LILLVIST, A., ERIKSSON, L., BJÖRCK-ÅKESSON, E. ja GRANLUND M. 2010. 'Special support' in preschools in Sweden: preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development & Education* [verkkodokumentti]. 57(1), 50. [Viitattu 2018-02-20.]

Saatavissa: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=445ac504-6aa7-4159-9f8d-39fc41ec3528%40sessionmgr4008>

REPPU-SAVONIA 2018. Opinnäytetyö (amk-tutkinnot) [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-05-12.]

Saatavilla: <https://reppu.savonia.fi/opinnaytetyo/amktutkinnot/Sivut/default.aspx>

SIPARI, S. 2008. Kuntouttava arki lapsen tueksi – Kasvatuksen ja kuntoutuksen yhteistoiminnan rakentuminen asiantuntijoiden keskustelussa. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House, 13, 70. Väitöskirja. [Viitattu 2018-01-31.] Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18788/9789513933258.pdf>

SKANTZ, H. 2017. Valtti-ohjelma lisäsi erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten fyysistä aktiivisuutta ja liikunnan harrastamista. Pro gradu-tutkielma. [Viitattu 2018-04-26.] Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/55755>

SUOMEN FYSIOTERAPEUTIT RY 2018. Fysioterapia osana kuntoutusta. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-03-20.] Saatavissa: <http://www.suomenfysioterapeutit.com/ydinosaaminen/fysioterapia-ja-fysioterapeutti/fysioterapia-osana-kuntoutusta.html>

SUOMEN VAMMAISURHEILU- JA LIIKUNTA VAU RY 2018. Löydä oma seura. [verkkojulkaisu].

[Viitattu 2018-03-20.] Saatavissa: <https://www.vammaisurheilu.fi/palvelut/loyda-oma-seura?l=Kuopio,%20Suomi&lat=62.89796999999999&lng=27.678172499999996&sp=488>

- SUOMEN YK-LIITTO 2015. YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-01-16.] Saatavissa: http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/vammaisten_oikeudet_2016_net.pdf
- SÄRKELÄ-KUKKO, M. 2014. Teoksessa: JÄMSEN, A. & PYYKKÖNEN, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry, 35-36, 40.
- TUOMISTO, P. 2001. Mielekästä tekemistä turvallisessa ympäristössä. Julkaisussa: SULKU, S. & AROMAA, J. (toim.) Kohtaamispaikkana lapsuus. Helsinki: Oy Edita Ab, 68-69.
- UNICEF 2009. YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-01-30.] Saatavissa: https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf
- VALTIONEUVOSTO 2002. Kuntoutusselonteko. [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2018-02-08.] Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/70137/kselte02.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- VEIJOLA, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön - lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press, 23.
- VILKKA, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- VUORI, I. 2005. Liikunta, kunto ja terveys. Teoksessa VUORI, I. TAIMELA, S. & KUJALA U. (toim.) Liikuntalääketiede. Helsinki: Duodecim, 18.
- WHO 2004. ICF Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. [verkkodokumentti]. [Viitattu 2018-01-31.] Saatavissa: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42407/99/9513311597_fin.pdf

LIITE 1: SAATEKIRJE

Saate

6.11.2017

Arvoisa harrastustoiminnan järjestäjä

Olemme kaksi fysioterapiaopiskelijaa Savonia-ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönä kartoitusta Kuopion harrastusmahdollisuuksista erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille.

Työn tarkoituksena on kartoittaa, millaisia säännöllisiä harrastusmahdollisuuksia Kuopion keskustaajama-alueella on erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Kartoituksen tavoitteena on lisätä Kuopion alueen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastustoimintaan.

Kyselyyn vastaamiseen menee aikaan noin 5 minuuttia. Voitte tarvittaessa täyttää kyselyn useaan kertaan, mikäli teillä on tarjota useampia harrastusvaihtoehtoja. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Pohjois-Savon vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten vanhempien sekä yhdistysten yhteistyöryhmä YTRY.

Opinnäytetyön valmistumisajankohta on toukokuussa 2018. Kartoituksen tulokset tullaan julkaisemaan myöhemmin verkkoportaalissa.

Pyydämme ystävällisesti vastaukset 14.1.2018 mennessä.

Kiitos vastauksista!

Meri Mikkonen ja Paula Mikkonen
harrastuskysely@outlook.com
Fysioterapian koulutusohjelma
Savonia-ammattikorkeakoulu

Maarit Mykkänen
maarit.mykkanen@savas.fi
Savon YTRY

LIITE 2: KYSELYLOMAKE

Kartoitus Kuopion vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksista erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille

Tämä kysely on osa Savonia-ammattikorkeakoulun fysioterapeuttiopiskelijoiden opinnäytetyötä, joka kartoittaa Kuopion keskustaajaman vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Mikäli Teillä on tarjolla useampi kuin yksi harrastus, pyydämme ystävällisesti täyttämään tiedot jokaisesta tarjolla olevasta harrastuksesta. Kyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 5 minuuttia.

1. Harrastuksen nimi ***2. Harrastustoiminnan järjestäjän nimi (esimerkiksi seura tai yhdistys) *****3. Harrastuksen kategoria ***☐

Kulttuuri

☐

Liikunta

☐

Musiikki

☐

Muu

4. Harrastuksen toistuvuus *☐

Kertaluonteinen

☐

Vuosittain toistuva

5. Minkä ikäisille harrastus on suunnattu? *☐

0-6-vuotialle

☐

7-12-vuotialle

☐

13-17-vuotialle

☐

18-24-vuotialle

6. Harrastus on *☐

suunnattu erityistä tukea tarvitseville lapselle tai nuorille

☐

kaikille avoin

7. Harrastuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai nuorelle☐

Avustaja

☐

Apuvälineet

☐

Muuta tukea, mitä?

8. Harrastusympäristön esteettömyys on huomioitu seuraavalla tavalla (esimerkiksi valaistus, kulkuväylät)**9. Harrastuksen maksullisuus ***☐

Ilmainen

☐

Maksullinen

10. Harrastuksen tiedot *

Ajankohta

Paikka ja osoite

11. Kaupunginosa *

- ☐ Haapaniemi
- ☐ Inkilänmäki - Peipposenrinne
- ☐ Itkonniemi - Männistö - Linnanpelto
- ☐ Julkula
- ☐ Jynkkä
- ☐ Keskusta
- ☐ Kettulanlahti
- ☐ Levänen
- ☐ Neulamäki
- ☐ Niirala
- ☐ Petonen
- ☐ Pitkälähti
- ☐ Puijonlaakso
- ☐ Päiväranta
- ☐ Lehtoniemi - Keilankanta
- ☐ Rautaniemi
- ☐ Rahusen kangas - Kuivinniemi
- ☐ Länsipuijo - Rypysuo
- ☐ Rönö
- ☐ Saarijärvi - Tiihotar
- ☐ Saaristokaupunki
- ☐ Savolanniemi - Pirttiniemi
- ☐ Särkiniemi - Särkilähti

12. Yhteyshenkilön tiedot *

Etunimi

Sukunimi

Matkapuhelin

Sähköposti

Linkki verkkosivuille

Lähetä